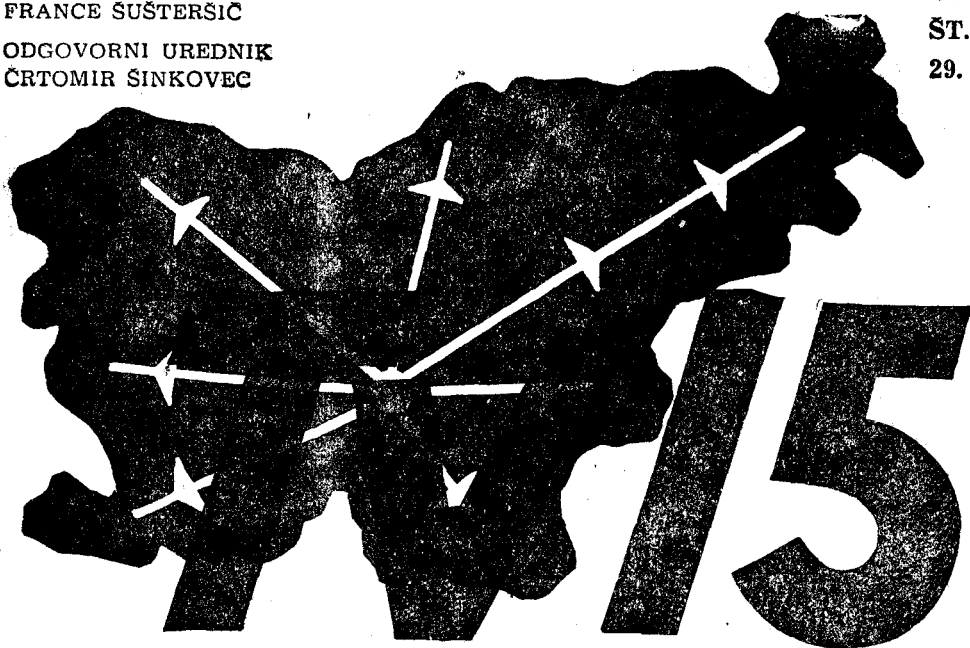

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Besede in dejanja

● Hvaležnost je utonila v pozabo

Dobrih 20 let je minilo od takt, ko smo pozdravljali borce s cvetjem, polni sreče, da nismo vedeli, kam z njo, z nečeti ni vzliki ki hvaležnosti in obetov, ko so nam prinašali iz gozdov svobodo. Sama dva desetletja sta bili potrebni, da smo na to pozabili. Danes se nam zdi celo čudno in ne navadno, če se kdo spominja teh dni in teh ljudi s takšnim zanosom. Se posebno zato, ker nam je teh 20 let prineslo veliko, veliko več, kot smo mislili — za mnoge ne le dober kos kruha in stanovanja.

Delavska enotnost — 17. III. 1966

● Gre za daljnosežne odločitve

Uresničevanje sklepov tretjega plenuma CK ZKJ ni kratkotrajno delo ali kampanja. Gre za daljnosežne odločitve, ki jih moramo složiti in dosledno izvajati. Zato bodo, kakor je v svojem sklepnem govoru poudaril tudi tovarš Tito, „... močan pripomoček v nadaljnjem boju komunistov za izpopolnjevanje našega družbenega sistema.“

Komunist — 18. III. 1966

● Za pogrebe — namesto za zdravljenje

V finančnem načrtu zdravstvenega zavarovanja delavcev komunalnega zavoda za socialno zavarovanje Kranj za leto 1966 je planirano povečanje stroškov za bolnišnično zdravljenje samo za 3 odstotke.

Popolnoma razumljivo in pravilno torej, da isti načrt predvideva za leto 1966 zvišanje pogrebniških stroškov za 20,1 odstotka!

Delo — 19. III. 1966

● Na sprehod po Italiji...

Novi direktor Kršjaković v tuzlanski »Remont« opazi, je v avgustu lani preselil delavski svet in z izposojenimi devizami poslal 17 delavcev na osrednjo ekokuruzijo v Italijo, kjer naj bi se seznanili z delom avtoservisov »Fiat«. Ti ljudje so se sprehajali po Italiji in se nazadnje ustavili tudi v Forinu. Kršjaković je imel tudi svoje ljubljence in to sfera računovodstva Branica Gosvica, ki je prišel na to mesto potem, ko je odšel 20 mesecev zapora kazni zaradi gospodarskega kriminala, in pravnega svetnika Marinka Majhneca. Ker sta imela ob prihodu v Tuzlo nista imela stanovanja, ju je Kršjaković nagovoril, da sta napisala lažne potne račune, kot da sta bila na poti po dva meseca. Tako je Rusović nezakonito prejel 327.000, a Majhner 220.000 starih dinarjev.

Politika — 17. III. 1966

● Računarnji — zase...

Ob koncu februarja so se istega dne sestali trije delavski sveti nekdanjih železniških transportnih podjetij v Beogradu, Kraljevu in Novem Sadu. Njihova dolžnost je bila sprejeti zaključne račune in razporediti denodek, ki so ga ustvarili v minulom poslovnem letu. In kot so se ti trije delavski sveti istega dne sestali, tako je bil enak tudi njihov sklep: vsa sredstva razdeliti na osebne dohodke.

Na osnovi tega sklepa bodo železničarji nekdanjega beogradskega podjetja dobili 50 % od startnih osnov, podjetja v Kraljevu 40 % in v novosadskem podjetju 80 %. Skupno bodo ta tri podjetja razdelila na osebne dohodke 2 milijardi starih dinarjev.

Delavska enotnost — 17. III. 1966

● Živi naj Salomon!

Travniškega novinarja je tamkajšnje občinsko sodišče obsodilo na denarno kazen 30.000 starih dinarjev, češ da je razžalil v tisku tamkajšnjega predsednika občinskega sodišča in dva veterinarja. Kot sodna izvedenica sta veterinarja v sodnem sporu med predsednikom občinskega sodišča in kmetom, od katerega je predstnik kupil mraavo svinjo, ocenila svinjo kot »društveno prizadevo«, novinar pa je napisal v reportaži, da je bila svinja nora, in je bil zato obsodjen.

● Lisjak se je ujel

Bivšega sekretarja sveta za tekočino, industrijo zvezne gospodarske zbornice S. Čaliča so večeraj postavili na zatožni klopi okrajnega sodišča v Beogradu. Obtožili so ga, da je zagrešil kaznivo dejanje grabeža s tem, da je zlorabil svoj službeni položaj.

Politika — 22. III. 1966

Razprava o izvajanju ukrepov za izboljšanje materialnega položaja borcev

Odbor za zdravstvo in socialno politiko skupščine SR Slovenije je na svoji seji 22. marca razpravljal tudi o izvajanju ukrepov za izboljšanje materialnega položaja borcev NOV v letu 1965. Spričo tega, da je bilo lani v tem pogledu narejenega res veliko in da so bili doseženi kar lepi uspehi, ne bo odveč, če iz obširnih podatkov in razprave posnamemo nekaj pomembnih ugotovitev

Pred razpravo o teh zadevah v skupščini SR Slovenije je komisija IS za vprašanja borcev NOV sklicala posvetovanje predsednikov občinskih komisij v Ljubljani, Mariboru in Kopru. Zato se informacije in razprava na seji odbora za zdravstvo in socialno politiko nanašajo tudi na ugotovitve teh posvetovanj.

Skupščina SR Slovenije je 12. marca lani sprejela zakon o zdravstvenem varstvu kmetov borcev in njihovih družinskih članov, zakon o dodatku zaposlenim uslužbencem NOV ter priporočilo o stalnih priznavalninah bivšim borcem NOV.

S sprejemom republiškega zakona o dodatku za zaposlene, udeležence NOV (78.000 S. din) se je položaj zaposlenih borcev močno izboljšal. V letu 1965 so v Sloveniji izdali 4705 odločb o priznavanju tega dodatka. V tej zvezi pa so na omenjenih posvetovanjih spraševali, zakaj so do tega upravičeni samo borci v delovnem razmerju. Po mnenju nekaterih je to diskriminacija zlasti nasproti borcem-kmetom, zato bo treba proučiti možnosti, da bi ta dodatek podeljevali tudi le-tim.

V Sloveniji je bilo konec novembra lani 27.954 upokojenih udeležencev NOV. Od tega jih je 15.775, ki so jim bile pokojnine prevedene po predpisih o dodatkih za zaposlene borce in so njihove pokojnine takrat znašale od 52.550 do 59.700 S. din. S 1. januarjem pa so se še zvišale. Upokojenih udeležencev NOV, ki so takrat imeli višje pokojnine, je bilo 2637. Močno pa so prizadeti tisti udeleženci NOV, ki so bili upokojeni po določilih 80. člena prejšnjega pokojninskega zakona, ki niso deležni teh ugodnosti.

Cepprav je bilo predvideno, da bodo v letu 1965 podelili skupno 8211 priznavalnin, je konec lanskega leta prejemale stalne priznavalnine le

6134 udeležencev NOV. Proračunska sredstva občinskih skupščin in število borcev, potrebnih pomoči, so bila temelj za določitev kriterijev pri odločanju o priznavalninah. Na posvetovanjih pa so ugotavljali, da so kriteriji neenotni ter jih je v bistvu toliko, kolikor je občinskih skupščin, zato so predlagali, naj bi skupščina SR Slovenije

ya le 30 odstotkov. Skupno prejema invalidski dodatek 5829 upravičencev in to 1282 osebnih in 4547 družinskih invalidskih upravičencev. Zaradi družinske invalidnine, ki je ves čas enaka, ter ostrih in togih cenovnih pridobitev invalidskega dodatka, so prizadeti predvsem družinski invalidski upravičenci, ki se izključno ali

Te dni se zbirajo širom po Sloveniji delegati združenj borcev na ustanovne (združbene) skupščine občinskih zvez združenj borcev. Na sliki: S skupščine ZZZB NOV v Postojni

sprejela okvirni predpis o občinskih priznavalninah, ki bi določal enotne kriterije za vse občine.

Uvedba zdravstvenega varstva kmetov-borcev je bila res nujno potrebna. Po mnenju udeležencev posvetovanj bi bilo treba to varstvo še dopolniti. — Do konca leta 1965 je prejelo zdravstvene izkaznice 8274 kmetov-borcev in 19.243 družinskih članov.

V Sloveniji je 19.314 nosilcev družinske invalidnine; invalidski dodatek pa jih už

v pretežni meri preživljajo z invalidskimi prejemki. Pri vsem tem pa ne gre toliko za višino družinske invalidnine, marveč predvsem za kriterije in višino invalidskega dodatka.

Med podatki o urejanju stanovanjskih zadev borcev velja še posebej naglasiti, da je predsedstvo ZZZB NOV Slovenije lani dobilo dvesto milijonov dinarjev iz sredstev dveh milijard in še 50 milijonov iz sredstev Jugoslovanske loterije. Ta sredstva je stanovanjska komisija ZZZB NOV Slovenije razdelila v

obliki kredita od 200.000 do 1.800.000 starih dinarjev 503 borcem-kmetom.

Lani je bilo v Sloveniji urejenih 989 stanovanjskih zadev nezaposlenih borcev, jih je pa še vedno 1368, ki čakajo na izboljšanje svojih stanovanjskih razmer. Narašča pa število kmetov-borcev, ki prosijo za kredit za popravilo svojih stanovanj.

Med zaposlenimi borci, ki so jim lani uredili stanovanjske zadeve, jih je 850, a takih, ki čakajo na stanovanja, jih je še 1903.

Ker je med zadevami, ki so bile predmet razprave, tudi položaj družin in otrok padlih in po vojni umrlih borcev NOV, velja poudariti, da število po vojni umrlih borcev narašča. Zato bodo organi socialnega varstva pri občinskih skupščinah urejali pereče socialne in gnotne zadeve družin in otrok umrlih borcev, skrbeli za njihovo vključevanje v razne poklice oziroma za štipendiranje na srednjih, višjih in visokih šolah.

Spričo dejstva, da je bil v letu 1965 dosežen velik napredek pri urejanju perečih zadev in gnotnega položaja udeležencev NOV, je predvideno tudi letos nadaljevati z urejanjem vseh tistih zadev, ki naj omogočijo izvajanje zadevnih predpisov in prizadevanj si hitro ukrepati v vseh tistih primerih, kaj bi borci najdejo v težkem položaju zaradi bolezni in starosti. Posebno pozornost bo treba posvetiti nadaljnjemu urejanju stanovanjskih zadev, da bi spričo novega načina financiranja stanovanjske gradnje za borce ne zastajale. Proučiti bo treba tudi sistem invalidskega varstva in ugotoviti, kaj bi morali v njem spremeniti, da bi z razpoložljivimi sredstvi bolje materialno preskrbeli težje invalide in zboljšali preskrbljenost udeležencev družinskih invalidnin.

V. M.

Občanovi zapiski

Naloge komunistov v sedanjem položaju pa so dokaj nedvoumne. Omenil jih je v svojem referatu tudi sekretar CK ZKS ALBERT JAKOPIČ-KAJTIMIR:

— Pri uresničevanju družbenih in gospodarskih ciljev reforme imajo komunisti predvsem nalogo, da odločno uresničujejo vse odpore proti ustavitvi nedoslednosti, omahovanja in da premagujejo vse odpore proti uresnitvi zastavljenih ciljev. Zlasti pa je treba preprečiti prikrito upiranje tej politiki, razkrivati vse poskuse, da bi le formalno in le z besedami sprejeli reformo, v praksi pa v bistvu še naprej delali po starem. To poudarjamo zato, ker proti reformi odprto in odkrito malodane ni mogoče nastopati zaradi vsestranske politične podpore delovnih ljudi...

Dejstvo je, da je treba smotre reforme sprejeti predvsem v naši miselnosti od spodaj do vrha in obratno. Sele tedaj bomo lahko rekli, da smo reformo dobili na vsej črti. Treba pa se bo marsikomu odredi, predvsem pa odpraviti najrazličnejše ekscese, ki dandanes prihajajo vse bolj na dan in ki jih delovni ljudje bolj ali manj povsod ugotavljajo z željo, da se s tako prakso ne bi več v prihodnje nadaljevalo.

Casopisni stolpci so zadnje dni polni prav takih primerov. Ne gre pri tem za »lov na čarovnice«, kot bi morda kdo sodil. Gotovo gre za željo vseh nas, da bi s tako prakso prenehali in potegnili črto ter rekli: »Od danes naprej ne več tako!«

Ko se je na četrtem plenumu CK ZK Slovenije priglasi k besedi tudi predsednik republiškega odbora sindikata Slovenije tovarš FRANC POPIT, je med drugim dejal:

— ... do pomanjkljivosti raznih funkcionarjev ZK bi morali v prihodnje zavzeti povsem jasna stališča...

IZTOK AUSEC

metalika

DOBAVLJAMO — IZVAŽAMO IN UVAŽAMO

pločvino, žico, HV in TV trakove; orodna, plemenita in nerjaveča jekla; cevi, profile, paličasto in fazonsko jeklo; litoželezne proizvode; izdelke barvne metalurgije; instalcijski material za vodo, paro in plin; vijačno blago, elektrode in pribor; orodje za obdelavo kovin, lesa in plastičnih mas; kroglične ležaje in dele; proizvode za široko potrošnjo; stroje za obdelavo kovin in lesa; opremo za vse vrste industrije

Dober program je najmočnejši temelj za zgradbo uspehov

Dober program dela je vsaki organizaciji najmočnejši temelj, na katerem gradi zgradbo svojih uspehov. To velja tudi za republiški odbor ZZZB NOV Slovenije, ki je na svoji seji 25. marca — vodil jo je podpredsednik Franc Krešecoban — razpravljal o svojem delovnem programu.

V uvodu tega programa je rečeno: Republiški odbor ZZZB NOV Slovenije izvaja svoje naloge po statutu Zveze. Delo je porazdeljeno na komisije. Da pa bodo le-te delale intenzivno in pravilno, bo republiški odbor na svojih sejah med letom proučil delo in problematiko vsake posamezne komisije. Skrbel bo za izvajanje sklepov V. kongresa ZZZB NOV Jugoslavije in v tej zvezi bo sodeloval z vsemi republiškim ustanovami, ki lahko kakorkoli vplivajo na zakonodajo za borce in vojaške vojne invalide.

Da bi ZZZB NOV Slovenije lahko podprla izvajanje gospodarske reforme, bo republiški odbor sodeloval z vsemi političnimi in družbenimi organizacijami, predvsem pa z ZK in SZDL Slovenije. Prizadeval si bo v ta namen v čimvečji meri aktivizirati svoje članstvo.

Z ozirom na organizacijske spremembe v smislu statuta si bo republiški odbor prizadeval utrditi organizacijske oblike in pomagati občinski odborom ZZZB NOV, da se lažje znajdejo v novih organizacijskih in delovnih razmerah.

Temu uvodu sledijo programi dela komisij za rezervne oficirje in podoficirje, za vojaške vojne invalide, za bivše politične zapornike, internirance in deportirance, za socialne probleme borcev NOB, stanovanjske komisije, komisije za mednarodno in zamejsko aktivnost ter komisije za bivše vojne ujetnike.

Člani republiškega odbora so se v svojem razpravljanju zadržali nekoliko dlje le pri programu komisije za socialne probleme borcev NOV. Beseda je stekla o uveljavljanju in priznavanju posebne dobe, ki da gre ponekod preveč v širino, saj je republiška komisija za koprsko območje razveljavila lani 35 odstotkov odločb občinskih komisij. Sicer smo v času NOB imeli v Sloveniji organizirano zaledje, kar je vsekakor treba upoštevati, toda pri tem je le treba paziti, da ne pridejo do posebne dobe tisti, ki niso do nje upravičeni. V tej zvezi je bil naveden tale primer. Nekdo je bil nemški žandar do 8. maja 1945. V dnevi od 8. do 15. maja 1945 pa je kot mobiliziranec pomagal loviti Nemce — zato pa uživa sedaj zdravstveno zavarovanje kot kmet-borec.

O priznavalninah so člani republiškega odbora menili, da bi bilo bolje, če bi jih preimenovali v družbeno pomoč. Sicer pa je stremeti prvenstveno za zaposlovanjem borcev, pomoči nuditi le starim in bolnim.

Precej govora je bilo tudi o oblikah in načinu dela ter o kompetencah komisije za razvijanje tradicij NOB.

Na dnevnem redu se je bilo tudi poročilo Dopisne delavske univerze. Iz tega je razvidno, da je v njej vpisanih še 378 borcev, medtem ko jih je že 671 absolviralo razne dopisne šole. Letos bo predvidoma končalo šolanje še 30 borcev.

Po krajši razpravi je republiški odbor odobril poročilo in predlagane spremembe statuta DDU.

Na seji so potrdili tudi predlagane delegate za VI. kongres SZDL Slovenije. Republiški odbor bodo, na tem kongresu zastopali: Pavel Bajželj, Kranj; Julij Beltram, Ljubljana; Ziva Beltram, Ljubljana; Stane Bizjak, Ljubljana; Leopold Caharija, Koper; Miloš Jančič, Novo mesto; Janez Japelj, Ljubljana; Boris Mužič, Ljubljana; Lojze Okorn, Nova Gorica, Rudi Rapel, Murska Sobota; Franc Rojček-Jaka, Celje, Ivo Skerlovnik, Maribor.

Med sklepi te seje je treba še posebej omeniti, da se je na predlog sekretarja Staneta Bizjaka dosedanje predsedstvo v smislu določil statuta preimenovalo v republiški odbor ZZZB NOV Slovenije.

V petek se je v Ljubljani končala dvodnevna IV. plenarna seja CK ZKS, ki ji je predsedoval politični sekretar CK Miha Marinko. CK ZKS je na svoji seji soglasno potrdil in sprejel temeljna izhodišča idejnopolitičnega delovanja komunistov v čuhu sklepov III. plenuma CK ZKJ. Na seji so poudarili, da morajo biti vsa prizadevanja komunistov usmerjena k nadaljnjemu razvijanju samoupravnih odnosov in uresničitvi reforme. Zveza komunistov se mora še odločneje zavzemati za to, da bi delovni človek svobodno odločal o presežnem delu in da bi se dosledneje preprečevali vsi poskusi odtujevanja pravic delovnih ljudi in delovnih organizacij. Na seji so tudi ugotovili, da so občinski komiteji preveč zanemarjali osnovne organizacije v gospodarskih organizacijah; zato je osnovnim organizacijam zmanjkovalo moči, da bi se uspešneje postavljale po robu odboru v upravnih podjetjih proti demokratizaciji upravljanja. Tako so načela ostala žal samo načela, praksa pa je pod pritiskom birokratske nedelavnosti ostala ista.

Indijska ministrska predsednica Indira Gandhi se je na poti v Washington za dva dni ustavila v Parizu. Francoski predsednik de Gaulle ji je obljubil, da bo Francija Indiji pomagala pri njenem gospodarskem razvoju. Indira Gandhi gre k Johnsonu poizvedovat, če bo Washington še nadalje dajal pomoč Indiji.

Med saigonskimi oblastniki in budisti je zaradi odstavitve nekoga generala izbruhnila nova kriza, ki po 14 dnevih še ni minila. Saigonska vlada budistom popušta, saj je celo sam šef

Dogodki tedna

saigonske vlade general Ky pohvalil budističnega voditelja Tič Tama in soglasno s svojimi sodelavci izjavil, da želje budistov niso v nasprotju s koristmi države. Menimo, da je spopad med budisti in Kyjevo vlado čedalje hujši in pomeni boj za oblast; budisti so namreč v Saigonu vrgli skoraj vsako vlado. V petek je Ky predložil načrt o ustavni ureditvi sedanje krize. Po tem načrtu naj bi osnovo svet za sestavo osnutka ustave, o ustavi naj bi razpisali referendum in izvedli splošne volitve. Na drugi strani oceana, od New Yorka do San Francisca Američani množično demonstrirajo proti vietnamski vojni. Demonstracije prirejajo sindikalne, študentske in verske skupine ter organizacije vojnih veteranov.

Šef novega ganskega režima general Ankrach oporeka trditvam, da je sedanja vlada prozahodno usmerjena. Njegova vlada je privržena politiki nepovezovanja, neodvisno bo gospodarsko sodelovala z drugimi državami in bo sprejemala tudi tujo pomoč. Obljubil je vso podporo Gane organizaciji afriške enotnosti. Gospodarski položaj Gane je sedaj zelo težaven. Obrnila se je na svetovno banko in mednarodni sklad za pomoč — in nič dobila. Sedaj je prisiljena porabljati svoje devizne rezerve.

Poljska je predlagala komisiji za človeške pravice pri OZN, naj generalna skupščina opozori vse države, da se držijo splošno priznane načela o nezastarjanju nacističnih zločinov. Generalni sekretar OZN U Tant je predložil omenjeni komisiji obširno študijo na podlagi svojih posvetovanj s predstavniki številnih držav. Že na začetku razprave v komisiji je poljska pobuda dobila splošno podporo.

V Ženevi se je pričelo zasedanje predstavnikov 67 držav, članic GATT (Splošnega sporazuma o carinah in trgovini). Na zasedanju, ki bo trajalo 15 dni, bodo obravnavali tudi poročilo delovne skupine o sprejemu Jugoslavije za stalno članico te organizacije; Jugoslavija je namreč le pridružena članica GATT od leta 1962. Generalni direktor GATT White je izjavil, da Jugoslavija izpolnjuje vse pogoje za sprejem v stalno članstvo.

V Parizu so objavili pismi, ki sta ju izmenjala francoski in ameriški predsednik v zvezi s francosko odločitvijo o članstvu v NATO. Pismi pričata o popolni nespravljenosti francoskih in ameriških tez o obrambi Zahoda. De Gaulle razvija tezo o tem, da se udeležba kakšne države v multilateralnih zvezah ne sklada z njeno integriteto in neodvisnostjo, Johnson pa pravi v svojem odgovoru, da morajo atlantske države nadaljevati svojo politiko vojaške integracije. Pa še nekaj o NATO: veliki manevri atlantskih sil v severni Norveški so zbudili oster odpor v Moskvi; pravijo, da ne morejo biti ravnodušni do tega, kar se dogaja v bližini njihovih meja.

Danes se je v Moskvi pričel 23. kongres KP SZ, ki bo nedvomno vplival na marsikakšno stran mednarodnega življenja, zlasti na položaj v mednarodnem delavskem gibanju. Obenem kongres pomeni srečanje uglednih partijskih voditeljev z vsega sveta, ki se bodo pogovarjali tudi o sporu s Kitajsko in o vietnamski vojni.

V soboto se je sovjetski zunanji minister Gromiko drugič in zadnjič sešel z lordom Chalfontom, vodjo britanske delegacije na razorožitvenih pogajanjih v Ženevi. Oba državnika sta se pogovarjala o razorožitvi in o načrtu mednarodnega sporazuma o prepovedi širjenja jedrskega orožja.

Za novega predsednika zahodnonemške krščansko-demokratske stranke so na kongresu stranke izvolili kanclerja Ludwiga Erharda, bivši predsednik stranke Adenauer je zdaj častni predsednik. Nedavna letna konferenca stranke ni bila prav nič zanimiva in vredna pozornosti, če ne bi Adenauer izjavil, da se je Sovjetska zveza uvrstila med miroljubne dežele. Bivši kancler je pod pritiskom prekladal izjavo, češ da je zapiske bral pri slabi luči. Moskovska »Pravda« je ostro obsodila Erhardov govor ob koncu kongresa stranke in ga označila za revanšističnega. Erhard je namreč pozval SZ, naj opusti dosedanje metode, s katerimi ohranja nemško razdelitev.

Vzhodnoberlinsko sodišče je obsodilo na smrt vojnega zločinca, pripadnika esesovskih čet zdravnika Horsta Fischerja, ki je kriv umora tisočev ljudi v koncentracijskih taboriščih, posebno v Auschwitzu. Sodišče mu je dokazalo, da je sodeloval pri selekciji zapornikov, ki so jih izčrpane pošiljali v plinske celice. Fischer je tudi vodil uporabo plina »ciklon B« in dajal zapornikom injekcije fenola, ki naglo ubija.

Sami razčistite!

tizanti, in to že iz prvih let NOV. Seveda so si za take prevare naše oblasti podkupili razne priče, ki jim nista mar poštenost in pravičnost, marveč so se dali podkupiti z litrom ali več vina ali kaj drugega, in to taki partizani, ki so bili v NOV že leta 1942. Je žalostno, ali resnično, da nekateri borci tako pozabljajo, da smo se borili ne samo proti okupatorjem, temveč tudi kot komunisti proti izkoriščanju človeka po človeku. ...

Na take in podobne obdolžitve velja odgovoriti, da so borci posameznih organizacij sami krivi, če so si utrli pot do dvojnih let nekateri ljudje, ki tega še zdaleč ne zaslužijo. Saj imajo vendar organizacije — in zakaj ne zahtevajo, da le-ta pokliče na

LENDAVA:

Skupščina združenja borcev NOV občine Lendava, ki je bila 20. marca, se je udeležilo 77 delegatov. Poročilo dosedanjega predsednika Milana Balantiča je izčrpno analiziralo delo organizacij v minulom delovnem letu. Lani na dan borca je združenje razvilo svoj prapor, 29. novembra pa odkrilo spomenik premurski materi v Crenšovcih. Večino stroškov, ki so znašali tri milijone dinarjev, so prispevali vaščani vasi Crenšovci, Trnje, Odranci in Bistrica ter gospodarske organizacije. Mnogo so na skupščini govorili tudi o stanovanjskih vprašanjih, o priznanju posebne delovne dobe ter o zaposlovanju borcev in njihovih otrok. Zelo živahno so razpravljali tudi o izobraževanju rezervnega oficirskega kadra, ki v zadnjem času pogosto odhaja na sezonsko delo.

D. Pahor

PTUJ:

Na tamkajšnjih letni skupščini so udeleženci ugotovili, da se reforma ne izvaja dosledno ter da nekateri člani ZB pri svojem delu celo popuščajo. Posebno ostro so obsodili odhajanje naših ljudi v inozemstvo. V zvezi z obujanjem tradicij NOB so povedali, da so borci lani obiskali več šol in pionirjem pripravili prijeteljske stike tudi z borci iz Ormoža, Varaždina in Čakovca, s katerimi izmenjujejo delovne izkušnje. O stanovanjskem vprašanju so menili, da ga 21 let po osvoboditvi ne bi več smelo biti. V ptujski občini še 18 borcev čaka na stanovanja.

F. Hovnik

Predvsem o socialnih vprašanjih

V Trebnjem na Dolenjskem so imeli občinsko skupščino dne 17. marca. Kot povsod je tudi tamkaj skozi referate in razpravo prikukala na dan gospodarska in družbena značilnost te občine. Značilni partizanski kraji, kot so Mirna in Trebeljno pa okolica Dobriča, kjer so se zadrževale naše brigade, mnogo kmetov z malo nerodovitne zemlje, nekaj malega industrije v dolinah, izseljevanje po vojni, zaposlovanje v drugih občinah ...

Zato so razpravljali v Trebnjem predvsem o socialni problematiki, manj pa o družbeni aktivnosti bivših borcev.

Sem sodi tudi položaj invalidov, ki je sicer značilen za vso našo državo, v nerazvitih občinah, kot so Trebnje, pa je morda le najbolj pereč. Eden izmed govornikov je slikovito ponazoril, kako se godi invalidom:

Leta 1945 je dobival invalid I. skupine 4600 dinarjev invalidnine. To je bila takrat že kar dobra plača uslužbenca. Zdaj dobiva 28.000 dinarjev, kar lahko smatramo za minimalni osebni dohodek. Leta 1946 je znašala družinska invalidnina 1200 dinarjev, kar je bila že majhna plača; ta invalidnina se doslej ni spremenila. Toda zdaj za 1200 dinarjev ne dobiš skoraj nič ...

Invalidski dodatek, ki naj bi urejal položaj invalidov, če ti nimajo drugih dohodkov, je odvisen od zemlje, ki jo upravičenec posejda. Sorazmerje pa je tudi nerealno, saj je odvisno od ocene dohodka, ki ga ima. Tako je ta dohodek v višini približno 5500 S din na osebo vzrok, da upravičenec ne dobi dodatka. Toda kaj lahko kupi za 5500 dinarjev? V trebnjski občini zatorej dobiva od 472 invalidov le 40 popoln invalidski dodatki.

Udeleženci skupščine so tudi ostro kritizirali počasnost pri zbiranju zgodovinskih podatkov. Nekdo je dejal, da če bo slo tako naprej, bo v kratkem zgodovina NOB res le še zgodovina. Za to dejavnost seveda primanjkuje tudi denarja, ne samo dobre volje.

V razpravi je prišla do izraza tudi kritika meril za dodeljevanje priznavalnin. V tej občini večina

ljudi smatra priznavalnino kot socialno pomoč.

Veliko je nerešenih socialnih problemov posameznikov, o katerih bi morali razpravljati na krajevnih združenjih in neposredno urejati njih zadeve na občini ali drugje. To pomeni, da bodo morala vodstva krajevnih združenj postati bolj samostojna in odločnejša pri uveljavljanju pravic članov in urejanju njihovih vprašanj.

Občinska skupščina je kljub pomanjkanju sredstev razmeroma veliko prispevala za borce, tako glede priznavalnin kot tudi glede stanovanj. MP

Spali so celo leto ...

Lani so izvolili v upravni odbor ZROP v Ilirski Bistrici pretežno mlade rezervne oficirje in podoficirje. Pokazalo se je, da je bil optimizem glede njihovega dela prevelik, izbor pa ponesrečen in premalo pretehtan. Dotlej je navadno kandidate predlagal občinski odbor, takrat pa so jih na skupščini.

Izbrali so tudi ljudi s srednjo ali višjo oziroma visoko strokovno izobrazbo, ki so na odgovornih položajih v gospodarstvu ter upravi ter so po večini člani ZK. Toda pogledimo, kakšni so bili uspehi združenja s takim odborom na čelu ...

V enoletni mandati dobi se upravni odbor združenja v Ilirski Bistrici niti enkrat ni sestel, niti niso izvolili predsednika, tajnika in drugih vodilnih članov. Seveda tak odbor, ki ni imel razdeljenih dolžnosti, niti se ni sestel, ni mogel narediti ničesar, kar se tiče članstva in nalog združenja. Evidenca članov je pomanjkljiva, članarino plačujejo neredno itd.

Občinski odbor ZROP je večkrat pismeno in tudi ustno opozarjal upravni odbor ZROP v Ilirski Bistrici, naj bi se vsaj enkrat sestali in, kot pravimo, konstituirali, pa ni uspel. Vsaj tako je predsednik občinskega odbora ZROP poročal na skupščini združenja. Tudi to je moral sklicati občinski odbor sam. Poglejmo, kako je ta skup-

ščina potekala. Začel jo je predsednik občinskega odbora ZROP, ki je sporočil tudi predlog dnevnega reda in ugotovil, da ni na skupščini niti enega člana lani izvoljenega odbora. Nato je povedal, da se ta odbor ni konstituiral in zato ni tudi nič naredil. Potem je predlagal izvedbo skupščine kljub odsotnosti članov lani izvoljenega odbora.

Poročilo je bilo splošnega pomena in se je nanašalo na delo občinskega odbora ZROP, bilo pa je tudi kratko. O strokovnih predavanjih, o nedisciplini članov, posebno mlajših in podobnem.

V razpravi so člani ostro grajali in obsodili članstvo odbora, čeprav teh ni bilo zraven. Eden izmed članov je rekel, da je vsemu temu kriv občinski odbor kot tudi vsak posameznik, ker so dopustili v celotni mandatni dobi tako brezbržnost. Taki odnosi povzročajo, da tudi drugi mlajši člani ZROP izgube voljo do dela.

Končno so izvolili nov upravni odbor, člane starega pa so sklenili predlagati v postopek častnemu razsodišču. KJ

Poizvedujemo

Prosim tovarišico Miro Korošec, ki je pred osposoboditvijo stanovala v Mostah v Stopničarjevi ulici 7, da mi sporoči svoj naslov.

Terezija Bratinšek, Ljutomer, Kavčičeva 7

POPRAVEK

V članku »Zvišanje vseh vrst dodatkov k invalidnini«, priobčenem v prejšnji številki, se je v petem odstavku vrnila ne-ljuba pomota. Na koncu tega odstavka bi se namreč moralo glasiti: »bodo sedaj prejimali 35.640 oziroma zaokroženo 36.000 starih dinarjev« in ne 32.400, kot je napačno navedeno.

Iščem tovariša Benčino, ki je prišel na Stajersko s 14. divizijo in bil pozneje kurir na Kozjanskem. Večkrat se je mudil na javki Steber. Gotovo se še spominja, ko sem mu spomladi 1944 dal puško in municijo. Tovariša Benčino prosim, da mi pošlje svoj naslov.

Alojz Kozinec, Doropolje 6, p. Planina pri Sevnici

Prosim tovariša Martina Držaniča, minirodnega invalida, da mi pošlje svoj naslov.

Srečko Čuk, Tomaž 2, p. Vojnik

Prosim vse tiste, ki se spominjajo mojega pokojnega moža Jožeta Potokarja, da mi pošljejo svoje naslove. Moj mož, doma z Gradača pri Turjaku, je za OF pričel delati leta 1941. 12. septembra 1942 so ga Italijani aretirali in odpeljali na otok Rab in nato v Renicci. Po kapitulaciji Italije, ko se je vračal domov, so ga ujeli Nemci in ga odpeljali v Buchenwald. Tam se je za njim izgubila vsaka sled. Šele po vojni sem izvedela, da je umrl v podružnici Buchenwolda Dora.

Julija Potokar, Ljubljana, Korotanska ulica 72

Pismo uredništvu

V »TV 15« od 8. marca je Rudi Pušenjak-Uragan v članku »Na Vinkovem vrhu 21. marca 1945« pisal o akciji jurišnega bataljona in omenil tudi padlega komandirja Ludvika Baraga. Ta je padel, ko sta s komisarjem Žitnikom šttila umik in prevoz borcev čez Krko.

V članku pa ni omenjeno, od

kod je Baraga doma. Verjetno Pušenjak tega ne ve. Nekaterim borcem zato ni bilo jasno, da to je Karel Baraga-Ludvik, doma iz Segove vasi pri Loškem potoku. Zato prosim, da to objavite.

V tej akciji sem tudi sam sodeloval in sem bil tik pred napadom z Barago skupaj.

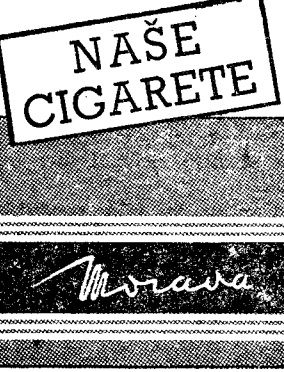
Vinko Mohar

Ob tabornem ognju

odgovornost tovariše, ki so krivo pričali in ki so se dali podkupiti? Zakaj o tem ne sprotijo razprave na sestanku? Zakaj ne kritizirajo članov komisij, če predlogov oziroma izjav pri niso preverili? Nesmiselno bi bilo pričakovati, da bo stvar razčistil nekdo »od zgoraj«, če jih sami ne bodo. Konec koncev je sramota za vsako krajevno organizacijo, če ima v svojih vrstah ljudi, ki krivo pričajo!

Pri takih »razčiščevanjih« pa je treba seveda paziti, da ne bi zašli v drugo skrajnost — da ne bi bili glede vrednotenja zaslug v NOB preozki. Tako npr. pravi tovariš Erman, da nekateri »sploh niso bili nikoli vojaki, ko pa je prišel čas upokojitve, so bili upokojeni kot borci NOV.« Iz tega bi bilo moč sklepati, da zaslužijo priznanje dvojnih let samo tisti, ki so bili borci v operativnih enotah. To ne bi bilo pravično. Priznanje udeležence NOV zaslužijo tudi aktivisti in aktivistke, kurirji, obveščevalci itd., ki se niso borili s puško v roki, pa so vendarle veliko prispevali za našo stvar. Vsi vemo, da partizanska vojska ne bi mogla obstajati brez močnega in požrtvovalnega zaledja. Torej zaslužijo priznanje tudi tovariši in tovarišice, ki so organizirano delovali v zaledju.

F. S.

Na skupščini ZRB NOV v Postojni sem si posebej zabeležil nekaj zanimivih stvari iz razprave zastopnika ZROP. Kaj takega bi verjetno lahko stisla tudi na kakšni drugi skupščini ali sestanku.

Mar jih je sram?

Gre za testiranje rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki ga je organizirala komisija ZROP pri predsedstvu ZRB NOV Slovenije tudi lansko leto in so ga občinska združenja izvedla v decembru. To je zelo primeren način za preskus znanja in je zbudil med člani ZROP na splošno veliko zanimanja.

V postojnski občini so ugotovili, da je odstotek tistih, ki se testiranja niso udeležili, kar precejšen. In kdo so tisti, ki se ga ne udeležujejo? Večidel so to tovariši na raznih položajih — direktorji, šefi odsekov ipd.

Ti ljudje imajo zmeraj pri roki izgovor, če se je treba izogniti testiranju: »Imam zelo važen sestanek.« — »Prav ta dan moram na važno posvetovanje« — in podobno. Je pa zelo zanimivo in čudno, da imajo prav na dan testiranja vsi direktorji in šefi važne sestanke in posvetovanja ...

Nemara je razlog njihove že tradicionalne odsotnosti pri preskusu znanja nekaj drugega: ker snov slabo obvladajo, jih je sram, da bi se znašli skupaj s tovariši, ki nimajo sreče, da bi bili na položajih. Snov pa slabo obvladajo zato, ker posvečajo obrambni vzgoji premalo časa.

F. S.

Plodno delo organizacij ZZB v celjski občini

V soboto, 19. marca, je bila v Celju skupščina Zveze združenj borcev NOV občine Celje. Skupščine se je udeležilo 105 delegatov, delegat ZZB NOV Slovenije Julij Beltram in predstavniki celjskih in drugih družbenopolitičnih organizacij.

Za celjsko skupščino lahko zapišemo, da je bila organizacijsko in vsebinsko ena najbolj uspešnih. V razpravi so številni govorniki tehtno obrazložili in podali svoja mnenja k vprašanju, ki tarejo združenja borcev, invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev.

Na začetku skupščine je Jože

ščini so še pripomnili, da so najemnine za nova stanovanja previsoke ter da se že pojavljajo primeri, ko upravičenci odstopajo nova stanovanja. Tudi s celjske skupščine so delovnim organizacijam poslali priporočilo, naj svojim uslužbencem-borcem rešijo stanovanjska vprašanja še pred upokojitvijo.

LEPO OBLEČEN — ZADOVOLJEN — KDOR OBISKUJE

PRODAJNI SERVIS

LJUBLJANA - MARIBOR

Jošt, delegat celjskega združenja za republikni odbor ZZB NOV, prebral poročilo o bodočih nalogah ZZB NOV občine Celje. Med drugim je povedal, da bo prihodnje delovno obdobje izžvenelo v duhu krepitve družbenopolitične vloge združenja, ki bo še tesneje sodelovalo pri izvajanju gospodarske reforme.

Govorniki so v razpravi povelili pozornost prav vsem aktualnim vprašanjem treh dosežanih občinskih združenj. Kot povsod je tudi v celjski občini stanovanjsko vprašanje za borce med najvažnejšimi. Analize povedo, da pri občinski skupščini čaka na stanovanja 67 borcev, od teh 38 nezaposlenih, v delovnih organizacijah pa 107 borcev. Veliko število prosilcev pripišujemo dejstvu, da je bil v vseh povojnih letih dotok prebivalstva, tudi borcev, v industrijsko Celje zelo močan. Letos bo združenje rešilo 40 stanovanjskih primerov; za leto 1966 ima po sklepu bivšega upravnega odbora stanovanjskega sklada občinske skupščine Celje odobrenih 100 milijonov, v predračunu občinske skupščine pa še 7 milijonov sredstev. Na skup-

Celjska skupščina je ostro obsodila negativne pojave v odnosih med bivšimi udeleženci NOB. Boljši življenjski pogoji in porast standarda med borci porajajo egoizem in druga osebnostna nesoglasja. Govornik Stane Verbič je poudaril, da bo nova organizacija take pojave morala izkoreniniti.

Marca in aprila lani je bil na območju celjske občine izvršen sistematični zdravniški pregled, katerega se je udeležilo 238 članov ZZB. Na pregledih so ugotovili, da imajo nekateri tudi po 4 različne bolezni. Zato moramo reči, da borci svojemu zdravju ne posvečajo skoraj nobene pozornosti. Zdravniške zaščite se poslužujejo šele, ko bolezen pride v kronično stanje. Delovna zavest naših borcev je pogostokrat kriva, da vztrajajo na svojih delovnih mestih do popolne iscrpanosti. Zato je skupščina sprejela sklep, naj bi borce na zdravstvenem področju posvetili več pozornosti.

Vprašanje ugotavljanja posebne delovne dobe je postalo letos, ko poteče rok za uveljavljanje, še posebno aktualno. Pristojna komisija je v zadnji mandatni dobi obravnavala 438 spisov in jih 59 odstotkov ugodno rešila. Ugotovila pa je, da so vedno bolj pogosti pojavi, ko pride o dejavnosti prosilcev močno pretiravajo. Nekateri že drugič vlagajo prošnje, če pa ne uspejo, se nehaajo udeleževati na družbenopolitičnem področju. Na skupščini so predlagali, naj bi vse prizadete sklicali skupaj in jih poučili o pravicah, ki jih imajo ali ki jih ni-

S SKUPŠČINE ZZB NOV V VELENJU

Treba je ukrepati in kaznovati

V Velenju so imeli občinsko skupščino ZZB v nedeljo, 20. marca. Referat zanj je bil precej obširen in dobro pripravljen. Glede koristne izrabe časa lahko štejemo velenjsko skupščino za posnemanja vredno. Med drugim so obširno govorili

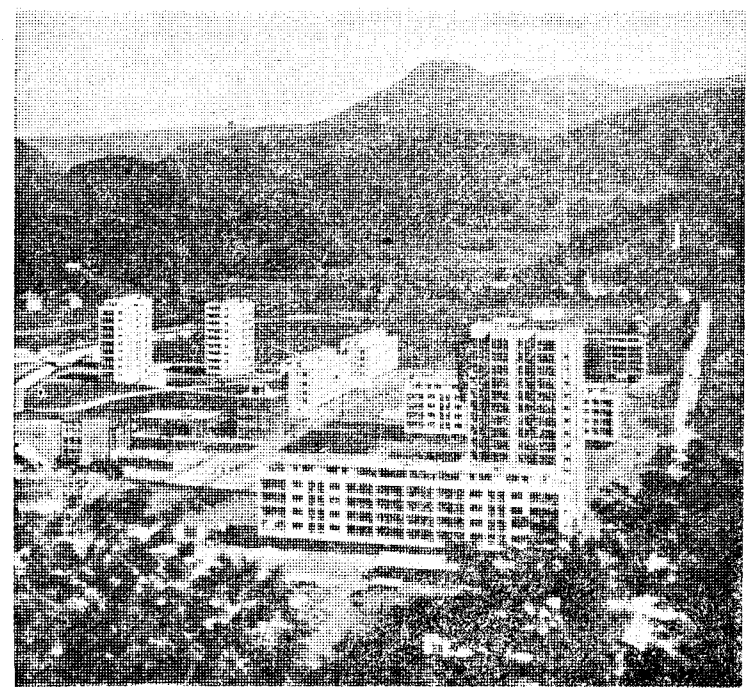
jev, razpoložljivih pa je bilo samo 96 milijonov. Približno 30 borcem ni uspelo, da bi poslali dokumentacijo za kredite o pravega časa. Rok je bil kljub podaljšanju za pet dni prekratek. Zaradi strogih predpisov stanovanjskega sklada so morali kme-

težavo po 200 do 600 tisoč dinarjev. Ti ljudje, ki so prejeli tako velike kredite, imajo dokaj dobra stanovanja, prizadeti člani ZZB in drugi občani pa po večini živijo v ob nizkih osebnih dohodkih in pokojninah. Torej so s to delitvijo bivše borce spet odrinili in s tem odložili rešitev njihovega stanovanjskega vprašanja najmanj za eno leto. Kriv je upravni odbor sklada, ki je vsa razpoložljiva sredstva zadnji hip kratkoma razdelil med nekaj »svojih«. Kje so tu socialistična zavest, skromnost, poštenje? Če si ti ljudje mislijo, da lahko počenajo, kar hočejo, so se močno zmotili. Mi smo tega dogodka, ne bomo šli kar tako. Se smo tu borci, nosilci revolucije med vojno in v socialistični graditvi, poudarja resolucija.

Potem pozdravljajo sklepe III. plenuma CK ZKJ, zlasti 13. točko, nadejajoč se, da bodo vsaj to pot sklepji izvedeni odločno in dosledno. Zato afera s krediti ne sme iti v pozabo. Treba je ukrepati in neizprosno kaznovati vse med tistimi devetimi, ki so člani ZKJ, jih odstraniti s položaja v delovnih organizacijah ali upravi oziroma odpoklicati iz organov družbenega ali delavskega samoupravljanja.

Pereče vprašanje, ki so o njem tudi govorili na skupščini, so razlike med posameznimi invalidi in pa sploh nizki prejemki naših invalidov. Tako v referatu občinskega odbora ZZB lahko beremo, kako prejemajo družinski člani Slovencev, v nemški vojski padlih vojakov približno 17.000 starih dinarjev na mesec (od Zahodne Nemčije neposredno), družinski člani padlih borcev NOV pa po 1200 dinarjev. Osebnimi invalidi iz nemške vojske dobivajo iz iste ga naslova od 10-odstotne invalidnosti dalje približno po 15.000 dinarjev, naši invalidi pa povprečno polovico manj, posebno nižje kategorije.

Skupščina je izzvenela v izraz trdne volje, da bodo vse nerešene zadeve uredili v kar se da kratkem času. MP

Velenje, naše najmlajše in tudi najsoodobnejše mesto

o vprašanih razširjanja tiska ZZB, česar drugod navadno ne govore.

Celotna ZZB v velenjski občini je v preteklem razdobju seveda veliko in uspešno delala, da je lahko njeno vodstvo pred delegati nastopilo s takim referatom. Preveč obširno bi bilo, če bi se spuščali v podrobnosti in če bi pisali o vprašanih, ki se z njimi ukvarjajo naše organizacije tudi v drugih občinah, zato naj opišemo še nekaj posebnosti iz dela ZZB v velenjski občini.

Skupnih zahtevkov za kredite za gradnjo stanovanj je bilo za 240 milijonov starih dinar-

te-borce izključiti iz natečaja. Potrebna sredstva naj bi jim dodelila kmetijska zadruga v Sošanju. Nazadnje so zvedeli, da je sklad imel še 70 milijonov, ki so si jih potem člani upravnega odbora sklada razdelili med seboj in z nekaterimi izbranci.

V zvezi s to nezakonito delitvijo je skupščina sprejela resolucijo in jo sklenila poslati Centralnemu komiteju ZK Slovenije, občinski skupščini in občinskemu komiteju ZKS. V tej resoluciji piše, da je 9 vodilnih uslužbencev, katerih imena vsi vedo, prejelo 63 milijonov kredita, 39 članov ZZB pa z največjo

JANKO GAČNIK

Na smrt obsojeni se je oglasil...

(NADALJEVANJE)

Na čelu spreveda so bili Pfrimmer, Volker, Dadiou i. dr.; pred njimi smo korakali trije mestni policaji, desetinik Gorogranc in jaz. Na koncu Gosposke ulice ob prihodu na Glavni trg pravijo Pfrimmer, Volker in drugi, da se naj zasede Rotovž. »Jetzt werden wir das Rathaus übernehmen.« Takoj smo policaji in midva ob hodniku zasedli dohode do Rotovža. Ker nismo pustili, da bi kdo vdrl v Rotovž, je padel strel proti nam. Ker sem imel na puški nasajen bajonet in je bil pritisk množice na nas vedno močnejši, smo vrgli puške na »gotovo«. Potem smo oddali nekaj strelcev v zrak, s koroške strani pa je bilo slišati drdžanje mitraljeza. Nato je bilo slišati: »Da sieht man die feige Bande, alles läuft davon, anstatt die par Mandl zu entwaffnen.« Po slovensko: »Sedaj vidimo strahopetno bando, drhal, namesto da bi jih razorožili, teh nekaj močnejšev, pa vse beži!«

Naslednji dan so nas zaskrbeli, pokazali sem moral tudi bajonet, ki mi je bila zaradi strela z nasprotno strani odbita konica. O vsej tej stvari so poročali tudi časopisi.

PRIPRAVE ZA UPOR

Udeležil sem se tudi zmagovite ofenzive konec maja 1919. Pozneje smo se morali na zahtevo velesil umakniti, zasedli smo položaje v Labodski dolini na Koroškem, nedaleč od St. Pavla. Opravljali smo frontno stražno službo v postojankah. Nekega dne se nam je približal enoletni prostovoljec četovodja Herzog. Pogovarjali smo se o slabi prehrani, pretiranih vezbah, o dopustih, ki nam jih ne dovolijo, in

rem: napisan je bil — ukaz za aretacijo. Ko se ozrem, že zagledam od vojakov naperjene puške proti nam, upornikom. Odvedli so nas, močno zastražene, v Dravograd v klet, ki je služila kot zapor. Ko je prišel Matjašič in nas zmerjal in grozil, da bomo vsi ustreljeni, smo ga vrgli iz zapora. Takoj naslednji dan smo zahtevali, da nas predstavijo na raport osebno generalu Maistru. Tretjega dne je bila obravnava pred naglim vojaškim sodiščem. Obso-

novno odšel k 10. četi ter tam zvedel od kapetana Rakuša, kako je položaj zelo kritičen. Proti 20. uri je odšel s poročnikom Zaklanom ter četovodjema Šalamunom in Jarhom proti 4. vodu, da bi ga pomiril. Ko je prišel do poveljstva 10. čete, je opazil pred hišo stražo, na griču pa strojnico. Zraven nje pa je stal Pintar iz 12. čete. Na vprašanje, kdo je in kaj tam dela ter kdo mu je ukazal, je Pintar odgovoril:

»Nekdo.«

Na ponovno vprašanje, kdo je to in kaj namerava početi s strojnico, je Pintar odgovoril, da tega ne sme povedati, ker je strogo zaupno. Nato je šel Ravtar dalje v smeri proti postojanki. Srečal je vojaka iz 4. voda 12. čete Nerata, ki je nesel municijo za strojnico. Vprašal ga je, kaj nese in kam ter zakaj. Nerat je spet odgovoril, da mu je to nekdo ukazal. Tedaj se je Ravtar obrnil, da bi šel nazaj k strojnici. Komaj je napravil kakih deset korakov, ga je ustavila straža pod poveljstvom četovodje Herzoga iz 10. čete, 4. voda, ki je šela štet mož. Orožje so imeli pripravljeno za streljanje. Zahtevali so od njega orožje in ga odvedli v sobo kapetana Rakuša. Tam sta bila Rakuša in nadporočnik Gračner razorožena in zastražena. Ravtar je prosil, če gre lahko v svoje stanovanje. Desetnik Planinc mu je dovolil in takoj odredil patruljo petih mož, ki naj bi ga spremljala. Zahteval je tudi, da Ravtar mora sneti epolete z ramen, češ da so zdaj vsi enaki. Odvedli so ga k poveljstvu 12. čete. Ravtar je v pogovoru od desetnika Jusa zvedel, da nameravajo vojaki zapustiti fronto. Skupaj s 1. in 2. bataljonom naj bi vojaki odkorakali v Maribor, kjer da jih že čaka novi poveljnik, mesto pa da je že polno zastav. Zborni mesto naj bi bilo v St. Juriju v Labodski dolini. Tam da bo vojakom govoril četovodja Šepetavec. Tam bodo tudi odredili četne in vodne poveljnike. Ves četni denar naj bi razdelili med možstvo. Hrano da bodo dobivali iz Ljubljane. Kapetana Plaskana da so baje že usmrtili, dva druga oficirja pa da še čaka zaslužena kazen.

Iz izpovedi računskega podčastnika I. razreda Franca Matjašiča razberemo:

Dne 22. julija je šel iz pisarne 12. čete z namenom, da bi naložil vino za posadko na Brandlu. Na dvorišču, kjer je nalagal sode, je bila večja skupina vojakov. Med njimi so bili tudi oficirji 12. čete, zraven pa še neki vojak s puško. Pogovarjali so se, da gredo zdaj nad »Serbe« in da bo odhod naslednjega dne ob štirih jutraj. Ko je Matjašič klical voznika, da bi odpeljal vino, so prišli k njemu trije vojaki, oboroženi s puškami. Desetnik Planinc je tudi od njega zahteval, naj namene splošno. Matjašič tega ni hotel, zato so vsi trije vojaki naperili vanj puške. Tudi četovodja Šepetavec je vrgel puško in mu zagrozil. Matjašič je ugovarjal, potem pa so mu navzoči vojniki sneli epolete in mu vzele pas. Tej skupini se je pridružil tudi desetnik Vavpotič. Planinc ga je vprašal, kaj naj naredijo z Matjašičem. Vavpotič je odgovoril, da bi ga bilo najbolje zapreti. Nato so ga hoteli odpeljati, toda spotoma jim je Matjašič ušel.

Kapetan Rakuša je izpovedal, da je po skupni večerji z nadporočnikom Gračnerjem postal pozoren na sumljiv mir. Potem so ga klicali k telefonu. Telefonist je sporočil, da so postavili strojnico nad poveljstvom. »Skozi okno jih je tudi sam lahko opazil. Stopil je k vratom. Tam je stal nadporočnik Gračner, za njim pa je bilo pet vojakov s puškami, uperjenimi vanj. Zadal je bil četovodja Herzog, ki jim je ukazal, naj gredo nazaj v sobo. Na vprašanje, kaj bi rad, je Herzog odgovoril nekaj nerazumljivih besed. Gračner se je nato vrnil v sobo, stideli pa so mu četovodja Herzog, desetniki Planinc, Vavpotič in Pezdire ter vojak Zemljarič. Vsi so imeli orožje v rokah. Oficirima so pobrali orožje, ki so ga imeli obesene na obešalniku ter zahtevali od njiju denar. Njunega osebnega denarja pa niso, so izjavili. Nato so odšli iz sobe razen Zemljariča, ki je ostal kot stražar. Kmalu zatem so pripeljali še nadporočnika Ravtarja ter poročnika Zaklana, ki sta ju aretirala Herzog in Planinc v postojankah.

Pogled s strehe Slavije na mesto in Pohorje

končno tudi o znižanju plač od petih dni na dva. Herzog je naš nezadovoljnost vselej priglasil in nekega dne sprožil zamisel na upor. Za glavnega krivca tako slabega stanja smo smatrali nadvlado Srbom pri nas in v Beogradu, ki je, namesto da bi nas posteno nagrajevala, se pobirala prispevke za kralja in nam znižala vojaške mezde. Nam tudi ni bilo prav, da so imeli oficirji mnogo boljšo prehrano kot mi, navadni vojaki smo hoteli, da naj bo za vse enako. V moji skupini so bili Planinc, Vavpotič, Pezdire, Zemljarič in Nerat. Herzog je vedno pogosteje prihajal k nam, pa čeprav je bil po službi četovodja pri 10. četi, je vedel, da smo mi, pri 12. četi, najbolj uporni, revolucionarni. Končno nam je zaupal, da je komandant našega upora v Mariboru, ni pa hotel povedati njegovega imena, dejal je, da ga moramo vsi imenovati N. N. Herzog je povedal, da bomo korakali v Maribor, kjer se bomo vsi združili, tu bo upostavljen Soldatenrat, tj. vojaški svet, ki bo sodil tudi nevesnim oficirjem. Ponočil je, da gre v glavnem za naš boj proti Srbom, ker so ti krivi tako slabega stanja pri nas. Iz Maribora bi odkorakali proti Ljubljani, kjer bi upostavili združeno republiko Slovenijo, ki bi ji bila pridružena tudi slovenska Koroška. Obljubil je, da nam bodo pomagali Italijani, v Godoviču da je zbranih italijanskih vojakov za 20 kamionov za boj proti Srbom. Ugotovili smo, da nas je Slovenec dr. Korošec prodal za 3 in pol milijona dinarjev Srbom. Z dr. Korošcem sem imel še neporavnani račun iz za mojih predvojni let (zaradi nečedne zadeve, zaradi katere je v obupu poiskala smrt v valovih Drave mlada deklica, ki je bila z menoj v bitvstvu in daljnem sorodstvu -). Herzog je hodil pogosto tudi na avstrijsko stran, čemu in zakaj, nismo vedeli.

Komandant bataljona je bil kapetan Plaskan, ki bi mu ne storili nič hujšega, prav tako ne adjutantu Ivanu Veselku. Plaskanu sva Planinc in jaz telefonirala, naj pride k nama na razgovor. Plaskan se je sploščetka branil, češ da ne mara imeti opravka z boljševiki, končno je le prijahal. Takrat smo že imeli zaprte Rautarja, Rakuša in še nekatere oficirje. Kako smo jih razorožili in zaprli, je razvidno iz aktov sodne razprave. Medtem smo po telefonu zvedeli iz Maribora, da upor ni uspel. Plaskan nam je obljubil, da se bodo razmere izboljšale, in zahteval, da oficirje izpustimo ter obljubil, da bo gledal, da se nobenemu od nas upornikov ne bo nič hujšega zgodilo. Mirno smo legli spat, razen tistih, ki so šli v službo. Naslednje jutro smo bili poklicani v pisarno 12. čete, priti smo morali brez orožja. Kapetan Rakuša mi da listek, da ga prebe-

Maistra. Močno me je to razjezilo in odvrnil sem, da če mi drugače ne more pomagati, naj si še pozdrave prihrani zase. Ko pa kurat ponovi, da resno misli, da me je Maister res pomilostil, in obrazloži okoliščine, kako se je to zgodilo, sem šele začel verjeti. Takoj so me izpustili iz zapora. O tej pomilostitvi vem toliko, da je moj sosed Franc Pišek, narodni poslanec, nesel mojo prošnjo za spregled nadaljnje kazni in izpustitev iz zapora v Beograd, da prošnjo predloži kralju. Tam je srečal generala Maistra, ki je menda prav tedaj prihajal od kralja. Ko je Maister od Piška zvedel, za kaj gre, je mojo prošnjo vzel k sebi in dejal Pišku: »Ali ne veš, da v Sloveniji o takih stvarih odločam jaz sam.« Tako je bila to že druga pomilostitev od generala Maistra.

Iz zapisnika o zaslišanju Mirka Ravtarja, komandirja 12. čete, se vidi, da je bil dne 22. julija pri 10. četi in da je zvedel od nadporočnika Gračnerja, kako nameravajo vojaki naslednjega dne zapustiti postojanke in oditi v Maribor. Potem ko je to zvedel, se je Ravtar vrnil k svoji četi, da bi se prepričal, če je to res. Opazil ni ničesar sumljivega. Ob 18.30 uri je po-

»COSMOS«

LJUBLJANA — CELOVSKA 34

posreduje najkvalitetnejše pralne stroje znamke »RELAX«, univerzalno uporabne motorne kosilnice in več tipov motornih žag »ALPINA«.

Prodajamo za vse čvrste valute. Plačilo deviz lahko izvrši:

- vsak naš ali tuj državljan, ki ima devizni račun pri NB
- vsak tuj državljan z nakazilom deviz ali pologom na naši blaginji,
- vsak naš državljan, ki se začasno mudi pri nas, pa ima vstopno in izstopno vizo,
- katerakoli oseba iz tujine na naš devizni račun na vaše ime,
- katerakoli oseba iz tujine z bančnim deviznim čekom, naslovljenim na podjetje »COSMOS«.

ZAHTEVAJTE PONUDBE IN PROSPEKTE!

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Mavzerica je dobila naslednika

Celice za proizvodnjo električne energije

V Združenih državah Amerike je poveljstvo za elektriko pred kratkim sporočilo, da se jim je posrečilo napraviti posebno celico za pridobivanje električne energije, ki jo v prednjih bojnih vrstah potrebujejo za pogon radarskih naprav, radijskih postaj in drugih elektronskih sredstev.

Celice te vrste nima nobenih gubljivih delov, kajti električna energija nastaja s posebnim kemijskim postopkom. Prav zato so te celice kot nalašč za enote v prvih bojnih vrstah.

Dokler jim ne zmanjka goriva, celice delujejo povsem samostojno in dajejo od sebe mnogo več elek-

trične energije, kot pa je to primer pri kateremkoli drugem načinu pridobivanja te energije. V primerjavi z generatorji na bencinski pogon, ki med obratovanjem šume, nove celice delujejo neslišno in jih zato sovražnik ne more odkriti. Vse doslej pa te celice niso ustrezale za prve bojeve vrste, ker so morale tja prinašati v težkih posodah komprimirani kisik in vodik.

Sedaj so prišli že tako daleč, da celice lahko črpajo kisik, ki jim je potreben pri obratovanju, kar iz zraka, medtem ko jim je treba vodik še dodajati. Delo pa so si olajšali tako, da uporabljajo tekoči vodik, ki ga je moč spraviti v precej manjše posode, kot je to bilo prej.

Vsaka celica je težka kakih pet kilogramov in lahko, z enim samim kilogramom goriva nepretrgoma dvanaest ur proizvaja električni tok moči 60 W.

Izpopolnitve pri lovcu »F-111«

V ameriškem letalskem oporišču Edwards v Kaliforniji so pred kratkim preskušali znano lovsko letalo »F-111« z novimi nosilci raketnih izstrelkov. To reakcijsko letalo ima sedaj pod vsakim krilom po dve raketi.

»F-111« je znan tudi po tem, da med poletom lahko premika krila. Pri vzletu s tal so njegova krila nagnjena proti trupu le za 16 stopinj, v zraku pa jih lahko približa repu do 72,5 stopinje. Čim hitreje leti, tem bliže so krila trupu in nasprotno. Prednost novega nosilca raketnih izstrelkov pa je v tem, da so rakete — ne glede na lego kril — vzporedne s trupom.

Reakcijski lovec »F-111« se glede na opisano konstrukcijsko izvedbo dviga s tal in pristaja s sorazmerno majhno hitrostjo (zato ne potrebuje dolgih vzletišč), v zraku pa lahko doseže dvakratno hitrost zvoka. Izdelujejo ga v dveh inačicah: »F-111 A« uporablja kot taktično lovsko letalo za potrebe vojnega letalstva, »F-111 B« pa kot lovec na letalostrelke.

Vsestransko transportno letalo »C-141 A Starlifter«

O tem letalu, ki je dolgo 48 metrov in je v njem prostora za 134 vojakov brez opreme ali 123 padalcev z vso opremo, smo že poročali.

KREDITNA BANKA CELJE, PODRUŽNICA VELENJE

- HRANILNA SLUŽBA
- POTROŠNIŠKI KREDITI
- VARČEVALNA SLUŽBA ZA GRADNJO STANOVANJ

VSE INFORMACIJE DAJE PODRUŽNICA BREZPLAČNO.

Letalo je moč uporabljati tudi v druge namene. Če gre za potniško transportno letalo, se bo vanj lahko vkrvalo 138 potnikov, če pa je namenjeno za prevoz ranjenec, bo lahko prepelalo 80 ranjencev na prenosnih nosilih in še 8 spremljevalcev. Uporabljajo pa ga tudi za prevoz materiala in drugih tovorov. V tem primeru imajo na voljo 25 metrov dolg in po 3 metre širok in visok prostor, v katerega bo šlo za 35 ton razlega materiala.

To transportno letalo je pravzaprav prvo povsem reakcijsko letalo, ki lahko spuša padalske enote in material na padalih.

Napravili so jo v inštitutu za uporabno mehaniko. Naj dodamo, da so v tej najstarejši vojaški znanstvenoraziskovalni ustanovi načeli in tudi že rešili vrsto vprašanj, ki zadevajo oborožitev naše vojske, kot nam je povedal

izdelamo jugoslovansko polavtomatično puško,« je pripovedoval polkovnik Stojanović, »so naši strokovnjaki, vojaški inženirji, upoštevali izkušnje, ki so si jih na tem področju pridobili drugod po svetu. Kar zadeva taktične izkušnje, vemo, da sovražnika bolj prizadene, če je njegov vojak ranjen, kot pa da bi bil ubit... To pa zato, ker ranjenec zaposli več ljudi in raznih sredstev. Razen tega vemo še to, da je bila klasična vojaška karabinka najbolj uporabna za cilje do 600 metrov, čeprav je bilo moč natančno zadeti tudi predmete na 800 metrov, nesla pa je več kot 4000 metrov daleč...«

»Na podlagi teh in še mnogih

miselnost našega vojaka: Jugoslovani si želi lepo orožje...« Načelnik inštituta za uporabno mehaniko nam je zatem — da bi imeli primerjavo — dal naslednje podatke:

Stara mavzerica, ki jo vsi dobro poznamo, je z bajonetom vred težka 4500 gramov, »M-59« pa le 3900 gramov.

V mavzerico gre pet, v »M-59« pa deset nabojev. Pri streljanju samo prvi potegnemo zaklep proti sebi, da bi potisnili naboj v cev, nato pa streljamo kot s pištolo...

Mavzeričin naboj tehta kakih 27 gramov, naboj za »M-59« pa samo 17,3 grama in je od prvega krajši za 25 milimetrov. Vo-

jak, ki je imel 100 nabojev, je dejansko nosil 2,7 kg težko breme. Če pa bo imel novo puško, bo pri enakem bremenu oborožen s 150 naboji...

Ne samo to. Med osebno oborožitev vojaka s puško »M-59« spadajo tudi tromblonske mine za najrazličnejše namene. Strelja pa jih lahko naravnost iz puške, brez dodatnih naprav. To se pravi, da vojak, ki je oborožen z »M-59«, lahko uniči katerikoli lahki ali srednji tank, da drugih vozil sploh ne omenjamo.

Preden so ji dali »vizo« za vojaške enote, so novo puško temeljito preskusili v najrazličnejših razmerah in iz nje izstrelili na tisoče nabojev.

Ko pa so jo naše tovarne začele serijsko izdelovati, si je s svojo kakovostjo takoj pridobila velik ugled tudi izven meja naše države. Enak ugled pa uživa tudi vsa druga klasična oborožitev in municija domače proizvodnje, saj ju pred tem v laboratorijih in na poligonih tega inštituta temeljito preskusijo.

»Za našo polavtomatično puško,« nam je ob koncu pogovora zaupal polkovnik Stojanović, »se močno zanimajo tudi drugod in smo jo začeli tudi že izvažati, kar je dokaz, da je glede na svoje izredne taktično-tehnične lastnosti vzdržala celo najmočnejšo mednarodno konkurenco.«

POLITIKA EKSPRES

Nova jugoslovanska polavtomatska puška spada med najboljše na svetu. — Vojak se z njo lahko bori tudi z lahкими in srednjimi tanki

Fotografija z vprašajem

Fotografijo iz 9. številke »TV 15« sta nam pojasnila Marija Kolet-Rutar iz Ljubljane ter Franc Brešan — Orel iz Tolmina. Fotografija, ki jo je na dan osvoboditve v Tolmini posnel tovariš Jože Črv, predstavlja tovariše: Stanka Rutarja iz Tolmina, referenta za propagando na okrajnem odboru OF za Tolminsko, Andreja Kavčiča-Kovača iz Zatočnice, predsednika ONO odbora za Tolminsko, Mihaela Kraglja-Mičurina iz Zatočnice, načelnika NZ za tolminski okraj, Milana Logarja-Staneta, komisarja komande mesta Tolmin, Franca Brešana-Orla, preiskovalnega sodnika komande mesta Tolmin, Venceslava Hvala-Miho iz Volč pri Tolmini, šefa obveščevalne službe KVP, Maksa Kogojca iz Temljina, komandanta mesta Tolmin in Franca Siveca-Vladimirja, okrajnega sekretarja KPS za Tolminsko. — V današnji številki priobčujemo fotografijo treh padlih partizanov v angleških uniformah. Zanje prosimo podatke. Fotografijo si lahko ogledate tudi v knjigi »Gorenjska v miru, trpljenju, borbi in svobodi« iz leta 1955, sl. 113.

VOJNE ZVIJAČE SO SESTAVNI DEL PARTIZANSKE TAKTIKE

KONJAK ZA ROJSTNI DAN

V zagrebški telefonski centrali, v Jurišićevi ulici, je 1941. leta delovala ena izmed naših ilegalnih udarnih skupin. Njeni člani so bili telefonistka Nada Galjer, poštni uslužbenec Vilim Galjer, mehanik Slavko Markon, poštni uslužbenec Ante Kukuljan in mehanik Josip Culjat. Nekateri izmed njih so imeli tudi pištole, da bi svoje naloge lažje izvajali.

V avgustu 1941 je mehanik Markon sporočil Culjatu, da bi bilo treba na ukaz Radeta Končarja in mestnega komiteja KPH za Zagreb izvesti diverzijo v telefonski centrali in na drugih telegrafsko-telefonskih napravah, ki jih je uporabljalo nemško poveljstvo. To naj bi storili ponoči 13./14. septembra 1941.

Mladi mehaniki so se takoj lotili posla, čeprav ga niso bili vajeni in v tem niso imeli še nobenih izkušenj. Delati je bilo treba preudarno in prikrito, ugotoviti, kako v stavbo vtiho-tapiti razstrelivo, določiti, kam ga bo treba postaviti, koga pritegniti k temu poslu itd. Pomembno je bilo tudi to, kako doseči avtomatičen vžig. Strinjali so se, da bi bilo najbolje, če to store s kakega zasebnega telefona, vendar tako, da na tej številki nekdo dvigne slušalko, ne pa, da bi do eksplozije prišlo, če bi kdo drugi klical to številko.

Težave so bile tudi z nabavo razstreliva. Preskrbel jim ga je domobranski oficir Avgustinčič, simpatizer komunistične partije, ki je bil sicer zaposlen v Piro-tehničnem zavodu v Zagrebu in nekaj časa vzdrževal zveze tudi s tovarišema Rukavino in Maslaričem.

Ko je bilo rešeno vprašanje razstreliva, ga je bilo treba neopazno prinesiti v samo stavbo. Pri tej nalogi je pomagal neki uslužbenec zagrebške pošte, ki

je bil tudi pripadnik našega gibanja. Ta je pošiljko z razstrelivom (trotilom) uvrstil med druge zavojke, ki so jih prepekljali s službenim avtomobilom. On sam je prinesel razstrelivo in ga izročil Markonu.

Trinajstega septembra so bile na vrsti še zadnje priprave. Vsi člani udarne skupine so se zbrali v Galjerovem stanovanju. Bili so dobre volje in prepevali, Galjer pa je igral na harmoniko. To je bil zadnji dan njihovega bivanja v Zagrebu.

Zvečer so odšli v službo. Prišel je tudi Markon, ki to noč ni imel službe, vendar se je dogovoril z nekim drugim mehanikom, da ga je lahko zamenjal, češ da ima naslednjo noč dokončati neko pomembno družinsko zadevo. Uredili so tudi to, da je Nada Galjer bila to noč dežurna telefonistka. Tako so na pošti bili vsi člani te udarne skupine.

Toda napoti jim je bila še ena ovira. To je bil dežurni Nemec. Člani udarne skupine so videli, da je ta že v službo prišel nekoliko opit, in zato so se dogovorili, da ga bodo poštno opili in si tako olajšali posel. To naj bi storil Culjat. Takoj si je izmislil zgodbo o svojem rojstnem dnevu in se začel o

tem pogovarjati z Nemcem. Culjat je imel pri sebi tudi steklenico konjaka in jo ponudil Nemcu. Ta se je ni branil in jo je vneta praznil. Pijača je začela kmalu delovati in tako je Nemec postal čedalje zgovornejši. Medtem ko je »slavljenec« klepetal z Nemcem, je Markon nemoteno pripravljaval mehanizem za električni vžig. Nemec pa, ki je še pred polnočjo potegnil zadnji požirek, je bil že tako zaspan, da ni mogel več vzdržati, in je legel na posteljo ter zaspal.

Culjat in Markon sta po vsem tem lahko nemoteno nadaljevala svoje delo. Plučevinaste škatle z razstrelivom in vžigalni mehanizem sta položila v avtomatsko telefonsko centralo, drugo tako škatlo pa v prostor z visokofrekvenčnimi napravami. Ko je bilo vse to opravljeno, se je že daniilo. Nazadnje sta škatle z razstrelivom povezala s telefonom št. 72-96 v stanovanju profesorice Olge Milčinovič v Tuškancu. Bilo je dogovorjeno, da bo nekdo med 12. in 13. uro dvignil slušalko in s tem vžgal razstrelivo v telefonski centrali.

Zjutraj ob sedmih so člani udarne skupine svoja delovna mesta prepustili novi izmeni in

odšli iz pošte. Ze poprej so se bili dogovorili, da bo Nada ostala v ilegali v Zagrebu, medtem ko sta Markon in Culjat takoj odšla na železniško postajo. Z dokumenti, ki sta jih dobila od drugih ilegalcev, sta odpotovala z brzim vlakom Zagreb—Reka. V Karlovcu sta vzpostavila stik s tamkajšnjimi ilegalci, nato pa sta z neko tovarišico odšla čez Skakavac na Petrovo goro, partizansko osvobodeno ozemlje.

Spotoma ju je v Skakavcu zaustavil občinski stražar in ju povprašal, kam sta se napotila. Odgovorila sta, da so ju kot člana posebne poštne komisije poslali v Vojnici, kjer naj bi ocenila škodo na telegrafsko-telefonskih napravah. Stražar ju je nato opozoril, da je bilo ob dveh popoldne po radiu sporočeno, naj se vsi poštni uslužbenci takoj zgledajo na svojih delovnih mestih. Člana »komisije« sta odgovorila, da bosta najprej končala svoj posel, nato pa se takoj vrnila nazaj.

To je bila zadnja ovira in diverzanta sta kmalu nato že bila na osvobojenem ozemlju. Tam sta zvedela, da je njihova akcija povsem uspešna: eksplozija je uničila centralo in druge naprave. Jovo Radovanović

KEMOSERVIS – FOTOMATERIAL

izvoz-uvoz ter notranja trgovina z laboratorijskim in fotografskim blagom na debelo in drobno

LJUBLJANA, Trg revolucije 2

S POSLOVALNICAMA ZA FOTOMATERIAL

● Cankarjeva 7 in Gradišče 4 (Arkade)

vam najugodnejše dobavi laboratorijsko in fotografsko blago. Poslužujte se naših trgovin pri nabavi fotografskega blaga:

● FOTOMATERIAL – Cankarjeva 7

● FOTOMATERIAL – Gradišče 4 (Arkade) – (začasno Trg revolucije 2)

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

NEMŠKI VOHUNI V ZDA

Skrivnostna pika

Enemu izmed potnikov ladje, ki je nekega januarskega dne 1940 pristajal v newyorški luki, se je približal uradnik biroja za vseljevanje in mu zašepetal: »Vi ste S. T. Jankins. Čim se boste izkrcali, pojdite v hotel Bellevue in počakajte v svoji sobi!«

Po večurnem čakanju je Jankins naposled le zaslišal, kako se je v ključavnici obrnil ključ. Vrata sosednje sobe so se tiho odprla, v njegovo sobo pa sta stopila dva uslužbenca FBI (ameriške varnostne službe). Jankins, ki je bil tudi član te službe, jima je stisnil roki, nato pa poročal:

»Končal sem nemški vohunski tečaj v Hamburgu. Predavatelj nam je ob slovesu dejal: Najpomembnejša naloga agentov, ki bodo odšli v Severno in Južno Ameriko, je v tem, da ne prekinemo zveze z nami. Američani nam povzročajo hude skrbi. Kmalu pa bo prišel čas, ko bomo z vseh strani svele prejemali sporočila, za katera ne bo nihče vedel. S podrobnostmi vas ne bom seznanil, vendar obračajte pozornost na pike, na množico drobnih pikic!« Nato so mi naročili, naj odpotujem v ZDA. To pa je tudi vse,» je agent končal sporočilo.

Dotlej je ameriški obveščevalni službi še nekako uspevalo, da je prišla do dna vsakemu novemu nemškemu ali japonskemu načinu prenašanja vohunskih podatkov. Odkrivali so kurirje, prestrezali pošto, dešifrirali tajne znake, po kemijskem postopku pa analizirali »nevidna« črnila. Prihajali so na sled celo sovražnikovim tajnim radijskim postajam in prek njih pošiljali napačna obvestila, s katerimi so nasprotnika vlekli za nos.

Američani so v žepu nekega vohuna našli škatlico vžgalic.

Štiri izmed njih, ki se niso od drugih vžgalic v ničemer razlikovale, so bile pravzaprav štirje majhni svinčniki za pisanje nevidnih sporočil. To zvičajo so odkrili približno v istem času kot mikrofonska pisma, namotana na cevke in pritrjena na hrbtne strani časopisov.

Pri osmih nemških vohunih so našli robce, na katerih so bila s kemijskim črnilom napisana imena uslužbencev FBI. Pri nekom so v podplatu njegovih čevljev odkrili načrt naprave za reševanje posadk s podmornic. Še marsikatero drugo zvičajo so razkrinkali, toda kaj naj bi pomenilo »...množica drobnih pikic...«, tega pa le niso zvedeli.

Agenti varnostne službe so avgusta 1941 zadržali nekega mladega potnika, ki je v ZDA prišel z Balkana. Vedeli so, da je to sin nekega bogataša, ven-

večali. Takoj so videli, da je to s fotografskim aparatom preslikana in močno pomanjšana stran sporočila naslednje vsebine:

»Vse kaže, da bodo pri ameriških poskusih glede izkoriščanja atomske energije uporabljali tudi helij. O tem nam stalno poročajte, zlasti pa nas zanimajo naslednji podatki:

— kako v ZDA prevažajo težki uran,

— kje opravljajo poskuse z uranom,

— katere surovine uporabljajo pri teh poskusih? O tem povprašajte najboljše strokovnjake!«

Sedaj je postalo vse jasno. Nemška obveščevalna služba je znala običajno pismo spraviti v tako majhno obliko.

Mladi agent z Balkana je v svojem žepu imel štiri fotografske formulacije z enajstimi takimi pikami oz. sporočili. Povrh

pritrili med kakršnokoli bese-dilo tja, kjer bi sicer prišla običajna pika. Ko je to bilo storjeno, so z drugo iglo naravnali vlakna papirja čez piko.

Kasneje je Zapp poenostavil ves postopek, tako da mu je za vsa ta opravila zadostovala majhna naprava, ki jo je lahko spravil v zaboječ, ne večji od navadne aktovke. Nato so te naprave začeli izdelovati serijsko in jih pošiljati v Južno Ameriko hkrati z emulzijami in mikroskopi, ki jih je bilo moč razstaviti. To je bilo potrebno, da bi njihovi agenti lahko prebirali skrivna sporočila.

Američani so ob proučevanju teh pikic ugotovili, kako zelo prizadevni so sovražnikovih vohuni. Ti so med drugim tudi zvedeli, kako plovejo ladje skozi Panamski prekop, o slabem stanju ene izmed zapornic, koliko nafte je bilo uničene pri japonskem napadu na Pearl Harbor itd.

Kmalu nato so tudi Japonci začeli uporabljati te pike. Ze v začetku 1942. leta je iz Tokia prišlo mikro sporočilo, naslovljeno na nekega japonskega mornariškega atašeeja v Južni Ameriki:

»Če ne morete vzpostaviti zveze s 'Q', potem v Argentino pošljite 'I' ali njegovega namestnika. Tam naj pošle mornariškega atašeeja...«

'Q' je bil vohun, ki je zbiral podatke za japonsko mornarico. Med najpomembnejša obveščila, ki so jih bili prestregli, spada nedvomno poročilo o potopitvi zaplenjenih ladij osi v južnih pristaniščih.

Na prvi pogled so to bila navna, ljubezenska, družinska in trgovska pisma, napisana z roko ali s strojem, toda skrivnostne piščice pa so bile vselej enake oblike in enakega izvora.

Kmalu nato so južnoameriške oblasti s pomočjo agentov FBI začele pregledovati mesto za mestom, dokler niso v trgovinah, uradih in stanovanjih polovile večji del nacističnih vohunov.

Predavatelj in učenec v isti četi...

Mrzel zimski dan... Na prostnem dvorišču vojašnice vojak nestrno pričakuje kosilo. Kmalu zvok trobente prekine klepetanje, pesem in smeh.

V nekaj trenutkih se še malo prej neurejene gručice vajakov zlijejo v brezhibne vrste na zbornem mestu.

Pred zborom dežurni oficir bere dnevno zapoved... za dežurnega gasilca odreja vojaka Borišo Milenkovića iz 2. strelske čete...

V zboru 2. čete, na levi strani, se vojak Dragan Mićunović premakne. Kmalu bo doslužil svoj rok v vojski, kot civilist je predavatelj fizike...

»Glej ga, glej, Milenkovića,« pomisli Mićunović. »Moj učenec, ki sem mu dve leti vtepal v glavo fiziko v osnovni šoli v kuršumlijski Rači. Ali pa je morda kdo drug. Milenkovića je na stotine, tudi Borišev. Nič, bom že po kosilu ugotovil...«

Četni pisar Janković je Mićunoviću povedal, da vojak Milenkovića pred dvema dnevi premostili v njihovo četo. Srečanje predavatelja in učenca je bilo ganljivo. Dva vojaka, drug nasproti drugemu, stojita in iščeta besede, da bi si izgovorila veselje nepredvidenega snidenja...

»Tovariš predavatelj, zelo sem vesel...«

»Boriša, si to res ti?«

Prisrčen stisk roke...

Dva človeka v sivorjavih uniformah, dvoje pokolenj. Dragan — predavatelj, vojak drugega šolskega leta. Boriša, bivši učenec, vojak prvega šolskega leta.

Zdaj pa v isti klopi, v isti vrsti, povsod. Vzgojitelj in učenec v isti četi, skupaj služita domovini...

Ivan Sućur

Naročniki!

Razširjajte svoje glasilo med člane Zveze združenj borcev NOV Slovenije. Pokažite ga prijateljem in znancem.

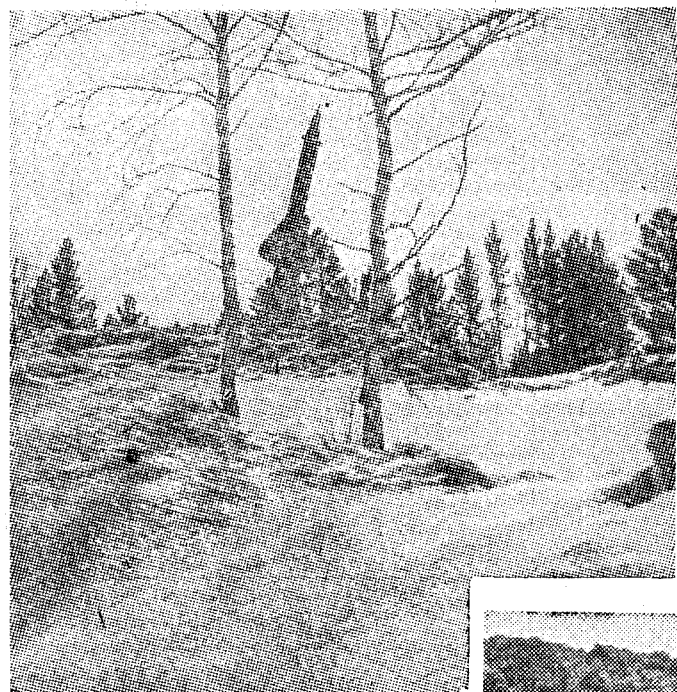
dar so sumili, da opravlja vohunsko dejavnost. Natančno so pregledali vse, kar je imel na sebi in s seboj: od zobne krtačke do čevljev, obleke in papirja. Ko pa je nekdo izmed njih držal v roki ovojnico, ki so jo našli pri tem človeku, je nenadoma opazil nekakšno svetlikanje: to je bila drobna pika, od katere se je odbijala svetloba. Seveda so nemudoma posvetili vso svojo pozornost tej črni in zelo majhni piki na prednji strani ovojnice.

Eden izmed uradnikov je z iglino konico previdno privzdignil piko s papirja. Ugotovili so, da to ni pika, ki jo napravi pisalni stroj, čeprav ji je bila na moč podobna, temveč povsem nekaj drugega. Položili so jo pod mikroskop in jo dvestokrat po-

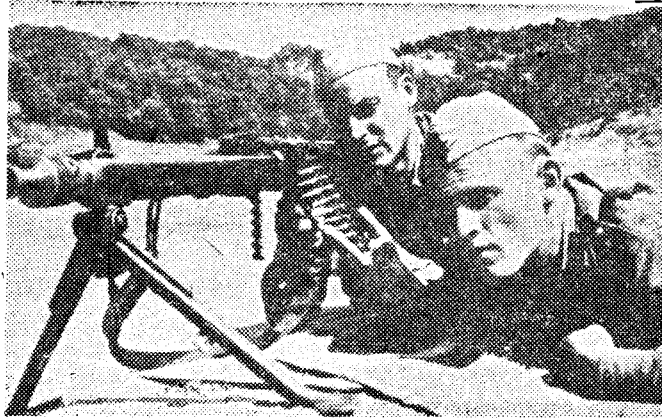
vsega pa so pod znamko na ovojnicah našli še droben filmski trak s 25 štranimi sporočili, napisanega s pisalnim strojem.

Tako je ameriška obveščevalna služba ugotovila, da bi ta bogatinov sin moral obveščati o njihovih načrtih glede atomske energije, kolikšna je proizvodnja letal, koliko letalcev v Ameriki šolajo itd. Ko je vohun videl, da so odkrili njegovo skrivnost, je takoj vse priznal.

Študiral je v Dresdenu pri profesorju Zappu, izumitelju mikropik. Skrivna sporočila so najprej natipkali, nato pa prefotovali z miniaturno kamero. Tako so dobili velikost poštnih znamke. Naslednji posnetek so napravili skozi narobe obrnjeni mikroskop. Tako je nastala pika, ki so jo z votlo iglo

»ZIMSKA IDILA« bi bil lahko naslov pod gornjo sliko, če na njej ne bi bilo protiletalske rakete

OSNOVNO AVTOMATSKO OROŽJE manjših pehotnih enot so puškomitraljezi. Pred dvema desetletjema je naša vojska bila oborožena predvsem s sovjetskimi puškomitraljezi »M-38« kal. 7,62 mm, že pred dvajsetimi leti pa so v naših tovarnah začeli izdelovati puškomitraljez kal. 7,9 milimetra, ki ga poznamo tudi pod imenom »šarec« in ki ga lahko vidimo na spodnji sliki. Medtem ko puškomitraljez »M-38« strelja s hitrostjo 500 do 550 nabojev na minuto, je »šarec« precej hitrejši: od 600 do 1000 nabojev na minuto. Če pa ga postavijo na poseben podstavek, strelja natančneje in je enakovreden drugim teškim mitraljezom.

Na obisku

JOŠT ROBE:

pri Sušanovih

»Ej, to je bilo nekaj. Goli, bos, strgani in ušivi do zla boga, pa smo vendar zdržali. Včasih nam je pa res trda predla. Se dobro, da ste nam takrat pomagali...« se navadno začne razpletati pogovor pri mizi. Partizan ima dober spomin.

»Komaj smo te spoznali, tako si se spremenil,« skromno preliči nekdanja partizanska mama zasluženemu priznanje.

»Zredil si se od takrat, ko si bil zadnjič pri nas, saj se spomniš, po nemški ofenzivi, ko si bil ranjen. Kost in koža si bil. Tam v kotu pri peči si ležal...«

»Leta naredijo svoje. Starejši smo, mati, starejši...« se nostalgčno opravičuje nekdanji ranjenec. »Tudi pri vas se je precej spremenilo. Zdaj imate elektriko, pa radio, in opeko na strehi.« Partizan se iskreno veseli vseh sprememb, ki kažejo na bolje.

Na dvorišču se zbirajo otroci okoli fička. Sprva malce boječe, radovedno od daleč, potem vse bolj pogumno. Pritiskajo na ključko in s prsti krcajo po prašni karoseriji. Hrepeneče oči občudujejo zro v nad volanom visečo lutko pajaca. Fantiči prebirajo nerazumljive napise nalepek iz Cortine d'Ampezzo, Grossglocknerja, Venezie. Njihovo geografsko obzorje je še preozko, da bi si lahko predstavili, kje vse je parkirani gost, ki je v hiši. Pri mizi je ozačje vse bolj veselo. Besede so glasnejše. V zakajeni izbi diši kakor na svatbi. Vino pospešuje čustvenost in iskrenost. Tisoč vprašanj in prav toliko odgovorov. Premleva se vse, od prvega dne osvoboditve do današnje nedelje.

Kje so zdaj Izток, Črt, Jože, Sonja, Ančka? So še živi Stane, Miloš, Čiro? So poročeni? Koliko otrok ima Vasa? Se je Miha res ločil in vzel drugo?... bi radi zvedeli domači, ki so vsem tem in nešteti drugim zamenjali dom v tistih težkih, toda lepih časih. »Nič jih ni k nam v Belo krajino, vsi so nas pozabili.« Nekdanji partizan spretno odgovarja na vsa vprašanja. Tudi za vse drobne iskrene očitke skuša diplomatsko najti kolikor toliko prepričljiv izgovor. Partizanska mama dvomljivo maje z glavo in si misli po svoje.

Avtobus, s katerim se peljem, je že na zadnjem zavoju pred Dolami. Rezko zaškripljejo zavore. Vasica je takoj za tem velikim zavojem. Tam, kjer se cesta zravna pod hribočkom, je postajališče. Avtobus počasi zavije v izogibašče in obstane. »Dole!« zavpije sprevodnik, da bi nas opozoril, naj izstopimo.

Izstopimo. Dve brhki dekleti, priletna ženica in jaz. Avtobus odpelje v črnem izpušnem dimu naprej proti Hrastu. Dekleti odideta po kamniti stezi v hriboček. Ženica, malce okorno, s praznimi cekarji v obeh rokah, zavije nazaj proti vaški kapelici, kjer se odcepi pot na desno v vas.

Trenutek postojim na cesti, pretegnem od sedenja otrple ude in neodločno kakor tujec, ki ne ve, na katero stran naj se obrne, počasi krenem proti kapelici. Z vsakim korakom se me polšača nekakšen nemir, kot trema ali kaj podobnega. Srce mi začne hitreje utripati in kar čutim, da sem postal neroden in negotov. Vasio dobro poznam. Vem za vsako hišo in vsako stezo po vaških vrtovih in sadovnjakih. Od trinštiridesetega leta, ko me je Sušanov Stane, moj zvesti tovariš in soborec iz brigade, prvič povabil domov, do konca vojne, sem bil vsaj desetkrat v Dolah. Tudi takoj po osvoboditvi, takrat še ni bilo nove ceste, sem se enkrat oglašil. Toda to je bilo že davno — devetnajst let. Imam občutek, kot da prvič po vojni prihajam. S pogledom iščem med drevjem skrita slemena hiš. Zdaj so skoraj vse strehe pokrite z opeko. Oziram se okoli sebe in se skušam spomniti domačih imen domačij, ki jih vidim. Vseh si nisem zapomnil. Sušaneve hiše še ne vidim, ker jo zakriva hriboček, toda točno vem, kje mora biti. Rahlo dvomim, da bom našel koga doma. Kmetje so vedno v poslu, na praznike pa ne dajo dosti, posebno če je vreme lepo, kakor danes.

Vsa vas ždi v majhni kotlini pod strmim pobočjem Gorjancev. Vedno sem mislil, da je to največja strmina v Gorjancih, ker se kar naenkrat vzpne s severne strani visoko navzgor v redko in nizko hrastičevje. Pobočje, več kamenja kot trave za pašo, je vse izbičano s temnimi hudourniški brazdami, ki se vlečejo od vrha do tal. Kotlino, nekaj sto metrov obsežno, s cestne strani omejuje nizki hriboček, na katerem je našlo temelje pet ali šest domačij. Tudi na njem, med osatom in sivim pelinom, razen lišajastega kamenja in nekaj grčastih debel orehov in tepk, ne uspeva ničesar. Seve v jeseni tik ob zidovih hiš zacvetijo krizanteme v majhnih gredicah, ob katerih pa se zdaj šopirijo v šopih temne koprive. Njive in senoži se v stopničastih plasteh raztezajo onkraj vasi proti sosednim Ravnicam in Dragam. V to dolino so med vojno zavezniki s padali spuščali partizanom orožje in drugo opremo. Dolčani in kmetje iz okoliških vasi so odvržene pošiljke z volovskimi vpregami potem prevažali v Gorjance ali celo v Rog za partizanske bolnice in skladišča. To težko in nevarno delo, skoraj vedno ponoči, so opravljali požrtvovalni starci in žene, ker so moške in fantje bili v brigadah. Vsi do zadnjega so sodelovali v osvobodilni borbi, bodisi s puško v roki ali pa z oskrbovanjem enot in političnim delom na terenu. Izdajalec ni bilo med njimi. Dole je bila prava partizanska vasica, v kateri so vsi od bosonoge pionirke do najstarejšega očanca in babice prispevali svoj delež svobodi. Ko danes razpredam te misli, čutim še večje spoštovanje do te lepe vasi in njenih ljudi.

Napotim se mimo kapelice po vaški poti in čutim, da mi nekakšna sreča ali radost naglo polni notranjost, da me vznemirja, prijetno, kot bi se po dolgih letih potikanja po svetu vračal domov. Razen treh hiš z leve strani poti so vse ostale kmetije razkropljene po hribočku in kotlini na desni. Med hišami in gospodarskimi poslopji, v majhnih sadovnjakih, so ljudje otrebili krpe livad in kamenje zložili v škarpe ob poti. Za spoznanje bolj rodovitnega sveta se potegnem proti Hrastu in s spodnje strani ceste onkraj vasi, proti semiški strani, kjer je polno globeli z bujnim grmičevjem. Med njivami in travniki so številne kolo-vozne poti z globokim vdrtim kolesnicami, ki po deževnih dneih še dolgo drže vodo. V semiški smeri vsi kolovozi peljejo v Gradnik. Na teh prisojnih pobočjih imajo Dolčani svoje, stoletja skrbno obdelane vinograde. Uro hoda imajo do zidanice in še toliko do Semiča. Med vojno, ko sva s Stanetom hodila po teh poteh, sva se vedno ustavila v njihovi zidanici. Navadno je bilo to takrat, če je bila brigada na drugi strani Gorjancev. Stane je dobro poznal vse bližnjice in prav vsaka je pripeljala do vinograde. Na svojo zidanico je bil posebno ponosen. Če je le mogel, je povabil tovariše na poizkušnjo Sušanove kapljice. Velik črn ključ je bil nalašč za to varno skrit pod velikim kamnom ob zidu. V mračni kleti so stali lepo razvrščeni veliki in mali sodi, polni zlahtnega vina. V vsakem sodu je bila druga sorta. V malem sodčku, ločeno od drugih, je čuval stari Sušan najboljšo in najstarejšo pijačo. Ta je bila namenjena le za izjemne priložnosti, ko so se sinovi znašli doma. Na žici pod stropom je vedno, tudi v pozni zimi, viselo grozdje, ki so ga pustili domači za zimnico.

Zdaj, ko stopam v vas, se vedno bolj spominjam vseh podrobnosti izpred dvajsetih let. Nad cesto, vrh hribočka, je Mačkova kajza, še vedno takšna kot nekoč, majhna, prisrčna, pol iz katranasto rjavih brun, pol zidana. Mačkova mati jo še vedno skrbno obeli z apnom. Slama ji daje še bolj prikupen in domač videz. V izbi te kajze smo se velikokrat zbirali na skojevske sestanke in razpravljali pozno v noč. Kadarkoli sva s Stanetom prišla iz brigade, so naju skojevke povabile na za ta večer nalašč sklicane sestanke, kjer sva jim pripovedovala najnovejše dogodke na domačih in tujih bojiščih.

(NADALJEVANJE PRIHODNJIČ)

Kitajci ne pridejo v Moskvo

Kitajske pozicije v svetu so se v zadnjih mesecih močno omajale. Kitajska diplomacija je doživela celo serijo neprijetnih udarcev. Pokazalo se je, da je bil njen svetovni program preobširen — predimenzioniran.

Svetovna revolucija je bila velika ambicija sedanjega pekinškega vodstva. Azija, Afrika, Latinska Amerika — vse tri celine naj bi združile svoje moči in ustanovile skupno fronto proti Združenim državam. Kitajci prikazujejo to akcijo kot borbo svetovnega proletariata proti bogati in vsega siti Severni Ameriki. Še več, kot borbo vasi proti mestom.

Sedanji kitajski voditelji so začeli svojo revolucijo na vasi, tu so formirali kadre revolucije. Šele v zadnjem razdobju revolucije so zasedli velika mesta. Ta koncept branijo tudi v svojem apelu množicam AAA — Aziji, Afriki in Latinski Ameriki. Kitajski tisk prikazuje borbo proti Moskvi kot borbo proletarske države proti buržoazni državi — Sovjetski zvezi.

Zaradi nerealne ocene svetovnega položaja in doktrinarnosti je doživel Peking neprijetno presenečenje pred lastnimi vrati. S kitajsko pomočjo inspiriran vojaški udar v Indoneziji ni uspel, nasprotno, bumerang je priletel nazaj. Oktobrski udar v Indoneziji je blokiral kitajsko napredovanje v jugovzhodni Aziji. Indonezijska partija je prepovedana, bila je izrazito prokitajsko usmerjena. V Djakarti nič več ne govore o veliki osi, ki naj poveže pet držav. Os Djakarta—Peking—Hanoi—Phnom Penh—Fengjang je dejansko mrtva.

Od kar sta Indija in Pakistan podpisali taškentski sporazum, je kitajski vpliv na Pakistan močno oslabil. Sovjetska diplomacija je uspešno posredovala v sporu med obema državama indijskega subkontinenta. Morda bodo v taškentskem duhu rešili tudi druge spore v Aziji. To bi bil še en dokaz več, da je kitajska politika podpiranja konfliktov zgrešena in obsojena na neuspeh.

Strmoglavljenje Nkrumaha je bil pravi šok za kitajsko vodstvo. Afrika je bila važna karta kitajske diplomacije. Od kar je de Gaulle priznal pekinški režim, je cela vrsta držav francoskega govornega področja navezala stike s Pekingom. Kitajska je finansirala številne objekte in ponudila za to zelo ugodne pogoje. Od vseh izvenafriških držav so Kitajci še najbolj razumeli ambicije in potrebe črnega kontinenta. Vendar so hoteli svojo navzočnost izkoristiti za svoje cilje. Ti so se izjalovili. Kitajski strokovnjaki v Gani pa tudi v drugih afriških deželah so morali skoraj »en bloc« zapustiti afriška tla.

Politični obzornik

Na Kubi je zmaga prosovjetska linija. Kitajska je izgubila karte. Mednarodni opazovalci menijo, da se bodo zdaj tudi druge partije približale sovjetskemu stališču. Pokazalo se je, da Kitajska ne more nuditi Kubi tiste gospodarske pomoči kot veliko bolj razvita Sovjetska zveza. Kitajska je prejšnji mesec znatno reducirala količino riža, namenjenega na Kubo. Kuba lahko kupi riž tudi v Burmi, v Siamu in še kje drugje, toda, kako naj ga plača? Kuba ima na razpolago samo kavo in sladkor, za to pa v Aziji ni veliko potrebe.

Odnosi med Kitajsko in Albanijo so se ohladili. Vendar ne smemo prefrivati. Tirana je še vedno prokitajsko usmerjena. Albanska partija dela je ondan izjavila, da se ne bo udeležila 23. kongresa KP Sovjetske zveze. Nedavno se je gospodarska delegacija Albanije vrnila iz Pekinga praznih rok. Albanija je začela iskati kredite drugje, predvsem v vzhodni Evropi. Očitno je, da 700-milijonska Kitajska ni več zainteresirana za 2-milijonsko državo na jugu Jadrana.

V torek (29. marca) je začel 23. kongres KP Sovjetske zveze. Kitajska se tega kongresa ne udeležuje. To je prvič, da na tako važnem zboru ne bo kitajskih predstavnikov. Tudi kitajski zaveznički bojkotirajo kongres. To je ugotovitev, ki jo bodo lahko pravilno ocenili in analizirali šele pozneje, zdaj so sredi akcije in protiakcije.

Dve največji državi sveta rivalizirata za prvo besedo v mednarodnem delavskem gibanju. Sovjetska zveza zagovarja politiko miru, Kitajska politiko vojne. Moskva brani stališče, da je rešitev sveta v sporazumevanju, Kitajska meni, da je treba nasprotja rešiti s silo. Tako je bilo vedno v zgodovini, poudarjajo v Pekingu.

Francoski list »Dépêche du Midi« piše dobesedno: »Sovjetska zveza je postala eden glavnih sovražnikov kitajskega naroda. Antisovjetizem se s pomočjo široke uporabe radia razširja v sistem. Kitajski voditelji bi želeli, da bi se napetost med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo zaradi vietnamskega vprašanja še povečala. Zeleni bi, da bi sedeli na gori in opazovali borbo tigrov.«

Kitajski delegati so sodelovali še na vseh povojnih kongresih sovjetske partije — letos bodo ostali doma.

Na 19. kongresu leta 1952 je vodil kitajsko partijo Liu Šao Či, sedanji predsednik republike in »človek številka 2« v kitajski hierarhiji.

Na 20. kongresu leta 1956 je predstavljal kitajsko partijo maršal Ču Dej, veteran državljanske vojne.

Na 21. kongresu leta 1959 je bil šef kitajske delegacije Ču En Laj, sedanji predsednik vlade.

Na 22. kongresu leta 1962 je predstavljal partijo isti. Ču En Laj se je predčasno, še med samim kongresom, vrnil v Peking. Hruščov je obsodil albanske voditelje — kar je bil namig na Kitajce. Posmrtno ostanke Stalina so odstranili iz mavzoleja na Rdečem trgu. Ču En Laj je še dan prej položil venec na njegov grob...

Oktobra 1964 je moral Nikita Hruščov odstopiti — in sicer kot predsednik vlade in generalni sekretar partije. Zdaj sta ti dve funkciji spet razdeljeni. Brežnjev je prvi (ne pa generalni) sekretar partije, Kosigin je predsednik sveta ministrov — premier vlade. Ti dve funkciji je združil Hruščov v svoji osebi, ko je odstranil Bulganina iz vladnega aparata in obtožil svoje nasprotnike kot predstavnike »antipartijske skupine«.

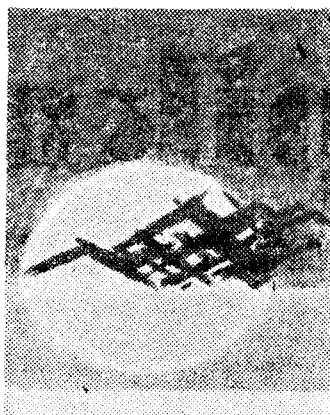
Jasno je, da na sedanjem kongresu ne bodo razpravljali predvsem in največ o sporu med sovjetsko in kitajsko partijo. Vendar bo senca tega spora visela ko Damoklov meč v zraku. Kajti ta spor je prerasel iz ideološkega že v državni. Korenine tega so v zgodovini, v borbi za oblast nad velikimi prostranstvi Azije.

Očitno je, da ima bojkot kitajske partije svoje globoko ozadje. Pripravlja Peking svojo internacionalo? Večina mednarodnih opazovalcev meni, da za to nima dovolj moči. Sami apeli na svetovno revolucijo še niso zadosti.

Vse več znakov pa je, da Peking namenoma in načrtno razbija mednarodno solidarnost naprednih gibanj. M. O.

Nikolaj Čukovski: Baltiško nebo

Med knjigami, ki so jih zadnja leta napisali v Sovjetski zvezi o II. svetovni vojni, zasledimo nekaj značilnih, skupnih ali vsaj podobnih načinov opi-

NIKOLAJ ČUKOVSKI
BALTISKO NEBO

sovanja ter lastnosti. Rožnato prikazovanje stvarnosti, črno-belo opisovanje nastopajočih osebnosti se je praktično že povsem umaknilo suhemu in stvarnemu realizmu. Pisci po pravici opisujejo težave, zlasti prvega razdobja vojne, nečloveško trpljenje in napake v lastnih vrstah.

Ena izmed takih knjig je roman »Baltiško nebo«, ki ga je pred kratkim poslal na naš knjižni trg zavod »Borec«. Pisatelj v njem opisuje letalce in civiliste v obleganem Leningradu. Naša javnost le malo ve o nečloveškem trpljenju prebivalcev tega mesta, ki velja v Sovjetski zvezi za zibelko revolu-

cije. Med vojno je uradna sovjetska propaganda iz razumljivih razlogov molčala o stotisočih žrtvah, ki so umrle zaradi lakote. Vse preveč je bilo očitno, da je nekdo kriv, da država ni bila pripravljena za vojno kljub obilici znakov, da se nacisti pripravljajo na napad. Toda kljub temu so branilci vzdržali in se v nevzdržnih razmerah bojevali dalje.

Tudi letalci, izmed katerih je Čukovski izbral svoje junake, se bojujejo v nevzdržnih razmerah proti veliki sovražni premoči. Natančneje rečeno, to so piloti-lovci, ki branijo Leningrad pred nemškimi bombniki, padajo drug za drugim in pri vsem tem uspevajo samo v toliko, da navigatorji nemških bombnikov ne morejo natančno meriti, ko spuščajo bombe. Sovjetska letala so tudi zastarela in se komaj morejo meriti z nemškimi.

Toda tudi letalci se bojujejo in med bojem zorijo v bojno enoto. Počasi dobivajo iz šol okrepitev, iz tovarn pa vedno nova in vedno boljša letala. Nazadnje se Rdeča armada požene v ofenzivo in razbije obroč okoli Leningrada.

Pri Pomurski založbi v Murski Soboti je mariborski pisatelj Franc Šrmpf izdal roman Beg v jutro. V tem svojem najnovejšem tekstu pripoveduje pisatelj o mladem slovenskem fantu iz Stajerske, o Francu Bračku, ki kot nemški vojak hoče pobegniti v Svico, pa ga na meji

Med bojne prizore pa je vpleten tudi precej drugih. Tako zremo tudi za nekaj ljubezenskih dogodivščin, za tovarstvo, zvestobo, pa tudi za strahopetnost in izdajstvo. Očitno pa je, da je pisatelj ubral pot opisovanja resničnih ljudi in resničnih dogodkov, kar pa mu nikakor ni mogoče zameriti, saj je opisovanje teh dogodkov na zrel stopnji pripovedništva.

Lahko pričakujemo, da bodo naši bralci knjigo »Baltiško nebo« radi brali. MP

Obisk koncentracijskih taborišč v Franciji in Nemčiji

Tudi letos bo sekcija internirancev, deportirancev ter vojnih ujetnikov ZZZ NOV Slovenije v sodelovanju s Kompasom priredila obisk taborišč Schöenberg, Markirch, St. Marie aux Mines in Natzweiler-Struthof v Franciji in Nemčiji. Potovanje z avtobusi bo trajalo od 5. maja do vključno 12. maja in bo veljalo 73.500 starih dinarjev. Žč

Franc Šrmpf: Beg v jutro

obstrele in odvedejo v vojaško bolnišnico. Od tu fant s pomočjo francoskih makijskev spet pobegne in pod kolesi vagona dopotuje v Celovec, na naslov, ki mu ga je v bolnišnici dal nemški vojaški zdravnik, sicer koroški Slovenec. Iz okolice Celovca odide s partizansko patroljo v partizane, toda na poti ga ujamejo Nemci in zaradi dezerterskega obsodijo na smrt.

To je pravzaprav vsa zgodba tega teksta, ki ga je pisatelj označil kot romani, čeprav to skorajda ni. Pisatelj pripoveduje pravzaprav samo o begu mladega fanta in naslov romana kar najbolj točno označuje njega vsebino. Pisatelj je sicer skušal prikazati tudi neko notranje zorenje tega fanta, ki v začetku hoče doseči le svobodo, na koncu pa je že povsem zaveden Slovenec in človek, ki se zaveda, da je le v partizanih rešitev. Toda ta psihološki prikaz notranjosti glavnega junaka je dokaj medel in nepričljiv. Tako ostaja bistvo, tega teksta, v zgodbi sami, ki pa je še vedno dovolj pestra, zanimiva in lepo pripovedovana. Res je sicer, da tudi druge osebe, ki jih srečamo v tem romanu, niso psihološko poglobljene in da so bolj shematične kot pa polnokrvni ljudje s svojim notranjim življenjem in s svojimi problemi, ki bi predstavljali motiv njihovim odločitvam in zunanjim ravnanjem. Toda nezahteven, preprost bralec, katerega zanima predvsem zgodba sama, bo v Šrmpfovem romanu našel dovolj užitka. Res pa je, da s tako literaturo vendarle ne moremo biti povsem zadovoljni. Če priznavamo akcijski roman kot posebno vrsto pripovednega teksta, potem je Beg v jutro sicer dober akcijski roman, katerega edini na-

Vojno zgodovinski inštitut v Beogradu je začel pripravljati izdajo zbornika o razvoju narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije jugoslovanskih narodov v letu 1942. V ta namen so se v petek, 18. marca, sestali pri predsedstvu ZZZ NOV Slovenije tovariši, ki naj bi za ta zbornik obdelali Slovenijo oziroma sodelovali pri pisanju, izboru in redakciji gradiva za slovenski del zbornika. Med njimi sta tudi podpredsednik skupščine SRS Janko Rudolf in predsednik ustavnega sodišča SRS Vlado Krivic.

Gre za nadaljevanje akcije, ki se je začela pred nekaj leti in katere namen je, prikazati narodnoosvobodilni boj in ljudsko revolucijo prek strnjenih pričevanj njenih neposrednih udeležencev. V tem smislu je prvo leto naše vstaje že dokumentirano, zdaj pa naj bi dokumentirali še leto 1942, ki je bilo najbolj burno in najbolj odločilno leto vstaje.

Udeleženci sestanka so po daljši razpravi sklenili, naj predsedstvo ZZZ NOV Slovenije imenuje redakcijski odbor za slovenski del zbornika. Tak odbor je nedvomno potreben sprico posebnosti razvoja ljudske vstaje v Sloveniji. F.S.

»Moj dom v NOB«

Tak je naslov ene izmed največjih akcij mladine Hrvatske v okviru proslav dneva mladosti, 25. letnice vstaje in 20. letnice prve mladinske delovne akcije. To akcijo pripravljajo na Hrvatskem skupno CK Zveze mladine in republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Hrvatske. Poglavitni namen te akcije pa je ta, da se bo mladina spoznala z razvojem in delovanjem ljudske revolucije in narodnoosvobodilne borbe v svojem rojstnem kraju, da bodo mladi ob razgovorih z borci, ki so delovali v revoluciji na njihovih področjih, še bolj spoznali svoje kraje v času NOB, svoje znanje pa bodo dopolnili še z obiski krajev partizanskih bojev v njihovih krajih. Ta akcija se bo začela 1. aprila in bo trajala do 25. maja.

Razen te bo na Hrvatskem ob 25. letnici vstaje še več drugih prireditev. Tako bo v Osijeku srečanje mladih jugoslovanskih pesnikov, hrvatski izvidniki pa pripravljajo na Papuku zborovanje pod naslovom »Borbeni pesmi v planinah«. Razen tradicionalnega srečanja mladine v Kumrovcu, bo v Pazinu še festival mladine Istre in pohod na Učko.

Nagrada osvoboditve Zagreba

V nizu manifestacij, ki jih bodo priredili v Zagrebu ob 25. obletnici ljudske vstaje, zavzema pomembno mesto »Nagrada

osvoboditve Zagreba«, ki je namenjena učencem osnovnih in srednjih šol za najboljše sestavke s skupnim naslovom Socialistična revolucija in graditev.

Zbirajo dokumente o gledališki dejavnosti v revoluciji

Direkcija »Sterijinega pozorja« iz Novega Sada dan za dnem sprejema fotografske kopije originalnih dokumentov in drugo gradivo za razstavo »Gledališče v ljudski revoluciji«. Ta razstava bo ob 25. letnici oborožene vstaje jugoslovanskih narodov, odprli pa jo bodo za časa XI. jugoslovanskih gledaliških iger v Novem Sadu. Kasneje bodo to razstavo lahko videli tudi številni občani v drugih naših mestih.

Odbor za podelitev te nagrade, ki ga je imenovalo predsedstvo ZZZ NOV mesta Zagreba, je sklenil nagraditi dvanajst najboljših sestavkov: njihovi avtorji bodo obiskali več zgodovinskih mest Jugoslavije. Izlet bodo organizirali skupaj s taborniki. Potrebna sredstva je zagotovil mestni odbor ZZZ NOV mesta Zagreba.

Pravijo, da je takšna nagrada primerna zlasti zato, ker se bodo mladi nagradenci na izletu neposredno seznanili z zgodovino narodnoosvobodilnega boja.

Bivšim borcem 15. udarne brigade

Vsi bivši borci te brigade, ki živijo v Ljubljani in okolici, pa tudi drugi, ki imajo možnost, naj pridejo dne 4. aprila letos ob 18.00 uri v stavbo republiškega odbora ZZZ NOV, Ljubljana, Beethovnova 10, prvo nadstropje, soba št. 16. Zbrali se bomo, da bi izvolili stalni brigadni odbor, podobno kot so napravile že skoraj vse druge nekdanje enote, in se pogovorili o našem nadaljnjem delu.

Pripravljalni odbor

Pravni nasveti

POGOJI ZA PRIDOBITEV STAROSTNE POKOJNINE

zakona ni bila zavarovanka, pridobi pravico do starostne pokojnine, ko dopolni 55 let starosti, če ima pokojninske dobe 30 let ali več. Ko dopolni 60 let starosti, pa pridobi pravico do pokojnine, če ima pokojninske dobe najmanj 25 let, katero je dopolnila kadarkoli, oziroma če ima najmanj 20 let pokojninske dobe, enako dopolnjene kadarkoli, pri čemer se ji v to dobo vštejejo samo obdobja zavarovalne dobe, od obdobja posebne dobe pa samo udeležba v revolucionarnem delu ali v NOB. Ali pa, če ima pokojninsko dobo najmanj 20 let, od tega dejansko delovno dobo najmanj pet let v zadnjih 10 letih pred začetkom veljavnosti novega pokojninskega zakona, ali pokojninsko dobo

najmanj 15 let, od tega dejansko delovno dobo najmanj 40 mesecev v zadnjih petih letih pred začetkom uporabe tega zakona.

Ker tovarišica H. M. ne izpolnjuje nobenega od navedenih pogojev po čl. 233 TZPZ, ki velja za tiste, ki ob začetku uporabe novega zakona niso bili zavarovanci, ne izpolnjuje pogojev za doseg starostne pokojnine.

2. PRIMER: Tovariš V. je star 64 let, ob izidu pokojninskega zakona in še sedaj je v delovnem razmerju, ki ga tudi v zadnjih petih letih ni prekinil. Vse pokojninske dobe ima priznane nekaj nad 22 let. Svojsvo bo mu ni bilo priznano. Od nekoga je dobil pojasnilo, da nima pravice do

pokojnine. Ali je to točno?

Pojasnilo, ki ga je dobil tov. V., ni bilo točno. V smislu čl. 24 temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju pripada zavarovancu pokojnina z dopolnjenimi 60 leti starosti in s pokojninsko dobo najmanj 20 let. Ker je tov. H. star 64 let in ima več kot 20 let pokojninske dobe, ima pravico do starostne pokojnine.

Če bo ta tovariš dosegel tudi priznanje svojstva borca NOV, seveda po 9. 9. 1943, se mu bo pokojnina, priznana po dopolnjenju pokojninski dobi povečala, če bo uveljavljal starostno pokojnino pred dopolnitvijo pokojninske dobe 40 let. Pokojnina se mu bo povečala za 30 odstotkov, če mu bo priznano svojstvo borca od leta 1944. Tako namreč določa čl. 73 TZPZ s pripombo, da tako povečana pokojnina ne sme presegati 85 odstotkov pokojninske osnove. Borci NOV po 9. 9. 1943 so glede pridobitve pokojnine sicer izenačeni z drugimi zavarovanci, pač pa jim je priznana ta ugodnost, da se jim nepolna pokojnina ustrezno poveča.

Dosledno in odločno razvijati dosežke revolucije

To je bila osnovna misel in vodilo udeležencev, delegatov in gostov na I. letni skupščini zveze združenj borcev NOB občine Radovljica, ki je bila preteklo nedeljo v dvorani Gozdnega gospodarstva na Bledu.

Sodeč po izčrpnem poročilu predsednika dosedanjega občinskega odbora ZB, kakor tudi po izredno vsestranski in dinamični razpravi, v kateri je sodelovalo več kot 20 delegatov in gostov, so ustvarjeni vsi pogoji za uresničitev tega cilja.

S to skupščino se je tudi v radovljiški občini končal proces združevanja ZB, VVI in ZROP v enotno združenje, v skladu s sklepi V. kongresa ZZBJ v Sarajevu. Tako je nastala močna organizacija, ki šteje danes blizu 4000 članov. Večino pa imajo še vedno nekdanji borci in aktivisti, kar je odločilnega pomena za nadaljnjo programsko orientacijo tega združenja, ki si je v letošnjem jubilejnem letu — ob 25. obletnici vstaje zastavilo številne konkretne naloge.

Med mnogimi ugotovitvami, podatki in predlogi bi bilo težko naštet najpomembnejše, kajti dejavnost in problematika združenja sta tako bogati in obsežni, da skoraj ni mogoče dati prednost enemu ali drugemu vprašanju. Že poročilo samo, ki je nakazalo težišča dejavnosti vseh treh združenj organizacij, je dalo slutiti, da bo izzvalo plodno razpravo.

To ni tipično le za to občinsko skupščino ZZB, saj podobna poročila prihajajo skoraj iz vseh krajev, kjer so doslej bili takšni zbori. Povsod so problemi in stališča skoraj istovetni, le da imajo posamezna združenja različne prijemne in drugačne iniciative, ki so odraz lokalnih pogojev.

Cepprav številke ne povedo dosti, niti ne morejo biti resnična podoba raznolike dejavnosti organizacij ZZB, kakršna je ra-

dovljiška, jih le ne moremo zamemariti, če si želimo ustvariti vsaj bežen pregled nad plodnim delom, ki ga ima za seboj. Dejstvo, da je še vedno več kot 2000 zaposlenih članov ZB v gospodarstvu občine, dokazuje, da gre za važen činitelj, na katerega je treba računati pri izvajanju ukrepov za uresničitev reforme.

Skupščina je tem vprašanjem, zlasti pa sklepom III. plenuma CK ZKJ, posvetila veliko pozornosti in v tem smislu nakazala sklepe, ki jih bodo dokončno formulirali na prvi seji novoizvoljenega odbora.

Spričo zaskrbljujoče resnice, da smrt najbolj kosi med nekdanjimi borci, aktivisti in interiranci — v preteklem letu je umrlo 62 članov — je povsem razumljivo, da so udeleženci skupščine posebno poudarjali tista vprašanja, ki zadevajo problematiko borcev: zdravstveno zaščito, stanovanjsko vprašanje, priznavalnino, davčne in druge olajšave, pomoč borcev-kmetom

itd. Skrb in pomoč za borce naj ne bo socialna, pač pa socialistična, je pravilno postavil

zahtevo nekdo od delegatov. Borci so si zaslužili, da žive pre-skrbljeni.

Kljub velikemu razumevanju občinske skupščine Radovljica, večine vodstev in samoupravnih organov v delovnih organizacijah, še vedno tu in tam stopajo na površje nerazumljiva in neodgovorna stališča posameznikov na odgovornih mestih, ki nimajo nič skupnega s splošno linijo skupnosti v pogledu skrbi za borce. Nekateri od teh so želeli rešiti vprašanje borcev tako, da so jih kratko malo predložili za upokojeve, čeprav so bili še razmeroma mladi. S tem so se odkrili sleherne odgovornosti. Delegati so z vso ostrino zahtevali prenehanje takšne prakse in terjali, da se enkrat za vselej dopove tem ljudem, da pravice in olajšave borcev niso nikakršen privilegij, še manj pa milost. V zvezi s tem so govorili tudi o nalogah komisije za zadeve borcev, ki je bila ena izmed najbolj zaposlenih v preteklem obdobju. Tovarišica Vida Kulovec iz GO ZZB Slovenije je v razpravi med drugim podčrtala odgovornost teh komisij pri reševanju prošnji za priznanje posebne delovne dobe, ki predstavlja trenutno najbolj kočljivo in obsežno obveznost. V radovljiški občini je samo v preteklem letu ta komisija prejela 511 pismenih vlog za priznanje posebne delovne dobe. Od teh jih je rešeno 400, ostale pa so še vedno v postopku. Tako velik pritisk v zadnjem času je sicer povsem razumljiv, ker predvsem kmetje-borci doslej niso uveljavljali svojih pravic. Veliko pa je tudi prosilec za očitno pomanjkljivimi dokumenti in tudi z dvomljivimi pričami, kar zelo otežuje delo te komisije.

Nekatere neupravičene zahteve so dale delegatom povod, da so opozorili na budnost. S tem v zvezi je bilo govora tudi o zlorabljanju tiska in literature, ki izvira iz znanih krogov, na čelu katerih stojijo odkriti sovražniki socializma in dosežkov revolucije. JR

Spominska pot Pohorskega bataljona

Planinsko društvo iz Ruš se je odločilo, da bo določilo posebno planinsko transverzalo po poteh tragično preminulega Pohorskega bataljona. Pot bo pripravilo s pomočjo več mariborskih planinskih društev ter organizacij borcev; potekala bo iz Ruš po dolini Lobnice do poslednjega bojišča bataljona, od tam pa preko Osankarice do Ruške koče na Pohorju. Pot bodo svečano odprli na letošnji dan borca. Več tisoč ljudi se bo udeležilo otvoritvenega pohoda. Zaključna slovesnost s planinskim rajanjem in kresovanjem bo pri Ruški koči. Tako bo ruško planinsko društvo počastilo tudi svoj jubilej — 65-letnico obstoja društva.

S. POGLAJEN

SEDEM TISOČ RDEČIH ROŽ

V letu proslave ob 25-letnici ljudske revolucije bodo posadili na Čačalinu — spominskem parku pri Požarevcu, kjer je pokopanih 7000 borcev NOV Jugoslavije in Rdeče armade, sedem tisoč rdečih rož. Sredstva za nasaditev tolikih rož na 18 hektarov obsežnem zemljišču je zagotovila občinska skupščina v Požarevcu.

Toda to je samo ena izmed akcij, s katerimi bodo Gorani skupaj s Socialistično zvezo in Zvezo združenj borcev Srbije proslavljali 25-letnico revolucije. Podobne akcije za ozele-nitev oziroma posaditev rož bodo Gorani uresničili še mnogokje druge v Srbiji. Med drugim v Kragujevcu, v Brusu pa bodo posadili 19 borov in uredili alejo v spomin na 19 prvoborcev tega kraja.

Prenašanje tradicij NOB na mladino naj bi bilo težišče dela novega odbora

Za nami so skupščine krajevnih ZB, ZROP in ZVVI, ki so bile dobro pripravljene in dobro obiskane. Člani so na njih razpravljali o svojem delu, o uspehih in težavah. Lahko pa rečemo, da je lanski delovni program ZZB v Ajdovščini v celoti uspešno končala.

Predsednik občinskega odbora ZB, narodni heroj Anton Ferjancič-Zvonko, je dejal:

»V ajdovski občini so se organizacije zelo trudile pri delu za gradnjo spomenikov in urejanje okolja, za spominske plošče, grobnice in pokopališča. Le vasi Podraga in Planina nista temu vprašanju posvetili pozornosti, ki ga zasluži. Padli borci iz teh dveh vasi še vedno nimajo dostojnega spomenika.«

Skupščine so razpravljale o sklepih V. kongresa ZZB, ki jih bodo letos dosledno izvajali.

V razpravah so vsepovsod poudarjali, da je najvažnejše urejanje stanovanjskega vprašanja. Sledi zdravstveno in socialno zavarovanje ter zaposlovanje. Podobno kot na skoraj vseh skupščinah so tudi v ajdovski občini ostro kritizirali predpise, ki odreja družinsko

invalidnino po padlih borcih, tistih 1200 starih dinarjev. Mnogi so dejali, da je bolje, če jo ukinejo, če je ne morejo povečati.

Lani je občina dodelila bivšim borcev kot priznavalnino 2 milijona starih dinarjev, za leto pa predvidevajo 5 milijonov. Borci izven delovnega razmerja so dobili deset novih stanovanj v vrednosti 60 milijonov starih dinarjev. Letos ob pomoči občine in republike gradijo za borce izven delovnega razmerja 14 stanovanj, kar bo stalo približno 100 milijonov starih dinarjev. Približno deset bivših borcev, ki so zaposleni, tudi še nima stanovanj. Delovne organizacije so opozorili, naj to čimprej uredijo.

Pomen skupščin je tudi v tem, da so se na njih končno združile organizacije ZB in ZVVI.

Važno vprašanje, ki ga je treba še letos urediti, je tudi priznavanje udeležbe v NOV v delovno dobo, saj je letošnje leto zadnje, v katerem bodo končali s sprejemanjem prošnji. Razen tega bo treba težišče dela novega odbora prenesti na prenaša-

nje tradicij NOB na mlade. To je bilo do zdaj precej zapostavljeno.

Priprave za združitveno skupščino ZZB, ki bo v Ajdovščini 3. aprila, se približujejo svojemu koncu. Na njej bodo še enkrat razpravljali o delu vseh združenj ZB in sprejeli sklepe za bodoče delo.

Ivan Sučur

»Mavrica«

TRGOVSKO PODJETJE Z BARVAMI, LAKI IN
KEMIKALIJAMI NA DEBELO IN DROBNO

priporoča v nakup vse vrste premaznega materiala kot laneni firnež, oljnate barve in lake, vse vrste čopičev in ves v to stroko spadajoči material po najnižjih cenah v svojem skladišču in detajlnih trgovinah in sicer:

- SKLADIŠČE EN GROS — Ljubljana, Šmartinska 110, tel. 32-561

detajlistične trgovine:

- KARMIN, Resljeva 1, tel. 23-251
- ORIENT, Titova 22, tel. 22-655
- PLAVICA, Wolfova 12, tel. 23-463
- MURKA, Šentvid 92, tel. 51-821
- COLOR, Celovška 99, tel. 30-116
- KOLIZEJ, Gosposvetska, tel. 33-376
- Uprava: Resljeva cesta 1, tel. 21-256, 21-488

BORCI, OBISKUJTE PREDSTAVE KINEMATOGRAFOV, KI OBJAVLJAJO PROGRAM V TV 15

- Kino »Radio« Jesenice
31. 3. Severno proti Aljaski — ruski film
1. 4. Hamlet — ruski film
- Kino »Plavž« Jesenice
31. 3.—1. 4. Pred 300 leti — ruski barvni film
2.—3. 4. Družinska kronika — italijanski barvni film
4.—5. 4. Bojevnikov počitek — francoski barvni cinem.
- Kino Žirovnica
2. 4. Proces — franc. ital. nemški film
3. 4. Pred 300 leti — ruski barvni film
6. 4. Bojevnikov počitek — francoski barvni cinem.
- Kino Dovje-Mojstrana
31. 3. Čast upornika — ameriški cinem. film
2. 4. Pred 300 leti — ruski barvni film
3. 4. Proces — franc. italij. nemški film
- Kino Koroška Bela
2. 4. Hamlet — ruski film
3. 4. Čast upornika — ameriški cinem. film
4. 4. Družinska kronika — ital. barvni film
- Kino Kranjska gora
31. 3. Proces — francosko-italij. nemški film
1.—2. 4. Čast upornika — ameriški cinem. film
3. 4. Hamlet — ruski film

Ferralit Žalec

nudi svoje usluge in lastne proizvode v naslednjih svojih obratih:

Livarna sive litine:

- proizvaja vse vrste ulitkov iz sive litine

Livarna barvnih kovin:

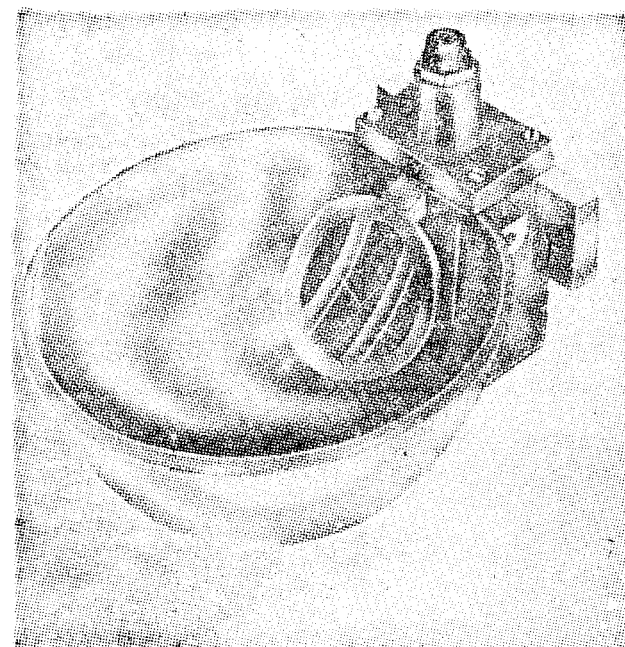
- ulivanje ulitkov iz bron, medenine in aluminija v pesku in kokilah

Mehanična delavnica:

- obdelava ulitkov, struženje, skoblanje, vrtnanje in rezkanje

Izdelki lastne proizvodnje:

- vodovodne armature: gibault spojke s priključkom, gibault spojke z ventilom, cestne kape okrogle in ovalne, podtalni hidranti, vgradbene garniture, škarje za rezanje pločevine RS in vodne črpalke

Napajalnik za govedo

- je namenjen za vgraditev v hleve z govejo živino. Izdelan je tako, da deluje samodejno. Priključen je na omrežje s priključkom R 1/2". Deluje tako, da govedo z gobcem pritiska na vzvod, ki je v povezavi z glavnim ventilom. Dokler govedo pritiska na vzvod, voda teče, ko preneha, se ventil zapre.

Prednosti:

1. v napajalniku ni voda nikoli prestana,
2. poveča se molznost krave

RADIO M. SOBOTA

Oddaje v slovenskem in madžarskem jeziku so množično poslušane, zato je učinkovitost gospodarske propagande zagotovljena.

Ob nedeljah, ob 11.30 uri: posebna reklamno-glasbena oddaja »Na valu 202« z največjim uspehom

GOSPODARSKO-PROPAGANDNA SLUŽBA

Murska Sobota, Kidričeva 4

sprejema tudi cenjena naročila za kino-reklamne storitve. Predvajanje reklamnih diapozitivov v 9 kinematografih vzhodne Slovenije — Po naročilu strank tudi predvajanje krajsih gospodarsko-propagandnih in turističnih filmov.

Nekaj zrn s skupščine v Postojni

Med številnimi ustanovnimi (združitvenimi) skupščinami ZZZB NOV po naših občinah smo obiskali tudi skupščino v Postojni, ki je bila v soboto, 19. marca, in se je udeležilo 118 delegatov, kot gosta pa sta ji prisostvovala tudi sekretar ZZZB NOV Slovenije Stane Bizjak in predsednik občinske skupščine Postojna Mirko Fajdiga.

Dobro pripravljeno poročilo, ki ga je podal predsednik ZB Janez Kranjc, je razgrnilo podobne probleme — od socialnih in stanovanjskih do priznavanja posebne delovne dobe itd. — kot jih slišimo v drugih občinah, zato jih ne bomo podrobno navajali. Pač pa velja opozoriti na nekaj dobrih predlogov, ki smo jih slišali iz poročila in razprave.

Prebivalstvo na območju postojnske občine je množično sodelovalo v narodnoosvobodilnem gibanju, njene vasi so bile zanesljivo zaledje narodnoosvobodilne vojske. In prav kmetje po odročnih vaseh, kjer so si partizani in aktivisti neštetočkrat poiskali zatočišče, so se znašli v zadnjih letih v zelo neugodnem socialnem položaju. Z izidom republiškega zakona o zdravstvenem zavarovanju kmetov-borcev se jim je položaj izboljšal — zdaj ima v občini 160 kmetov-borcev s 364 člani družine pravico do brezplačnega zdravstvenega varstva. To so večidel ljudje iz hribovitih naselij, od koder izhaja največ borcev in kjer so pogoji za obdelavo zemlje najbolj težavni. S pridobitvijo pravice do zdravstvenega varstva pa seveda njihovo vprašanje še ni urejeno. Ostala

jim je namreč obveznost plačevanja davkov, ki jih v sedanjih višini ne zmorejo. Gre za stare ljudi, ki so za težko delo nesposobni. Prav bi bilo — smo slišali iz poročila — da bi občinska skupščina stvar temeljito proučila in tem ljudem primerno znižala davčne obveznosti. Je namreč še vedno boljše, če se sami preživljajo, kot pa če jih ima na skrbi družba.

Dalje smo slišali, da v postojnski občini posvečajo veliko skrbi ne samo otrokom padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja, temveč tudi otrokom še živim borcem, če jim le-ti ne morejo omogočiti, da bi se izšolali in pridobili poklice. Pomoč jim izkazujejo v obliki stalnih in enkratnih podpor za šolanje — lani je bilo odobrenih 38 stalnih in 5 enkratnih podpor. Potreba je seveda več kot možnost, zato naj bi občinski proračun zagotovil sredstva, da bi lahko ustregli čim večjemu številu teh otrok.

Pri analizi stanovanjskega vprašanja nam je zbudila pozornost kritika, namenjena tistim podjetjem, ki se otepajo prošnji starejših delavcev, bivših borcev, češ saj bodo šli kmalu v pokoj, potem pa naj jim da stanovanje občina. Opirajoč se na smernice predsedstva ZZZB NOV Slovenije je treba poudariti, da ne bo nobeno podjetje poslalo bivšega borca v pokoj prej, preden mu ne bo priskrbelo ustreznega stanovanja. Skupščina je ponovno apelirala na gospodarske organizacije in njihove sindikalne organizacije, naj se zavzamejo, da bo stanovanjsko vprašanje bor-

cev čimprej in do kraja izginilo z dnevnega reda.

Iz poročila in razprave je bilo moč razbrati, da borem na območju postojnske občine ni vseeno, kako se vzgaja naša mladina. Negovanju in prenašanju tradicij narodnoosvobodilnega boja posvečajo precej skrbi. Naj omenimo samo tradicionalno praznovanje občinskega praznika, 23. aprila, ko ZB skupaj s šolskimi vodstvi, Socialistično zvezo in mladinskim odredom predvojaške vzgoje prireja pohod šolske in delovne mladine po partizanskih poteh. Lani je sodelovalo na takem pohodu 3500 mladincev in mladink. Sicer se zavedajo, da delo na tem področju ni popolno. Tako npr. močno pogrešajo neposrednih pričevanj o NOB. Mladina si želi, da ji pripovedujejo o dogodkih med NOB tovariši, ki so te dogodke sami do-

živeli; zlasti so zaželeni takšna pričevanja na taborjenjnih predvojaške vzgoje. V tem delu poročila je vredno poudariti tudi predlog republiškega sekretariatu za šolstvo, naj bi pri sestavljanju učnega programa za srednje in strokovne šole ter osemletke upoštevali tudi NOB, katere zgodovina naj bi bila poseben predmet.

Organizacija ZZZB NOV v Postojnski občini je ena izmed tistih, ki tesno sodeluje z občinskim vodstvom in drugimi družbeno-političnimi organizacijami. Glede na to lahko pričakujemo, da problemi borcev in invalidov, kolikor jih je še in kolikor se jih pojavlja, ne bodo obležali nerešeni. Prav tako smo prepričani, da bo čutili njihov pozitivni vpliv pri izvajanju gospodarske reforme.

F. Š.

Borci bi morali obsoditi vse nepravilnosti tudi izven svoje organizacije

V občini Ljubljana-Bežigrad je bila združitevna skupščina 24. marca. Udeležilo se je 88 odstotkov izvoljenih delegatov. Kot je že v navadi, so najprej prebrali referat predsednika koordinacijskega odbora.

Iz njega lahko povzamemo, da je bilo stanovanjsko vprašanje članov tisto, o katerem so največ razpravljali na krajevnih združenjih. Veliko so napra-

vili ob pomoči občinske skupščine, saj so samo od nje lani dobili 20 milijonov, letos pa jih bodo 70. Toda kljub temu je še precej borcev, ki nimajo stanovanj. Stanovanjsko vprašanje je tako pereče, da so nazadnje izglasovali, da bodo vseh teh 70 milijonov takoj vložili v gradnjo in da ne bodo čakali eno leto, ko bi lahko potem dobili na to vsoto še dodatnih 50 milijonov.

Odbor je delal prek komisij, ki so vse dokaj dobro opravljale svoje delo z izjemo zgodovinske.

V prvi polovici razprave so se udeleženci vrteli predvsem okoli notranjih vprašanj ZZZB, torej okoli tipično veteranskih, predvsem okoli skrbi za človeka, ki je nikoli ne more biti preveč. V drugi polovici pa je razprava krenila v drugo smer, v ocenjevanje družbeno-politične vloge organizacije v celoti in v ocenjevanje članov kot posameznikov, kako nastopajo v raznih drugih organizacijah in družbenem ter delavskem samoupravljanju.

Skupščina je obsodila ameriško vmešavanje v notranje zadeve Vietnamu in sploh ameriški napad na to državo. Eden izmed razpravljajočih je tudi omenil svoje nezadovoljstvo nad našim sodstvom. Po eni strani se naša država zavzema za to, da bi vojni zločini ne zastarali in protestira proti razmeroma blagim kaznim za nacistične zločince v Zvezni republiki Nemčiji, po drugi strani pa tudi pri nas vojnega zločinca, kakršen je bil Rozman, obsodimo samo na zaporno kazen.

Med sklepi, ki jih velja omeniti, je tudi sklep o reviziji vseh priznanih sodelovanj ali udeležbe v NOB v delovno dobo, dvojno in enojno. Podobno kot drugje so tudi za Bežigradom posamezni udeleženci razprave našli primere, ko je ta ali oni neupravičeno dobil priznanje.

Zadnja leta opažajo, da so se predstavniki idealističnega sve-

Predvidene so znatne spremembe v invalidski zakonodaji

Razširjene seje komisije za vojaške vojne invalide pri predsedstvu ZZZB NOV Slovenije, ki je bila 22. marca, so se udeležili poleg članov komisije tudi predstavniki republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo in predsedniki sekcij vojaških vojnih invalidov pri občinskih odborih ZZZB NOV iz Ljubljane. Razpravljali so namreč o težah za spremembe in dopolnitve zakona o vojaških vojnih invalidih.

Kaže, da bo novi zakon sprejet že pred junijem. Na podlagi pripomb k tezam bo izdelan načrt zakona, ki ga bodo pred sprejetjem dali v javno razpravo. Bistvena novost, ki je za novi zakon predvidena v tezah, je v tem, da bo v prihodnje federacija v okvirnem zakonu določila le to, kdo je vojaški vojni invalid ter predpisala enotne pogoje za dosego invalidskega svojstva, pa tudi za-

četek, trajanje in nehanje invalidskih pravic.

Med pravicami, ki naj jih po novem zakonu predpisuje federacija, sta višina invalidnin za osebe in družinske invalidske upravičence ter višina ortopedskega in invalidskega dodatka. V tem zakonu naj bi bili predpisani tudi splošni pogoji za pridobivanje pravice do invalidskega dodatka, pristojnost in uporaba pravnega postopka, zdravniških komisij, obvezna valorizacija invalidskih prejemkov. Po drugi alternativni naj bi to zadnje prišlo v pristojnost republik.

Federacija naj bi s svojimi predpisi uredila minimalni dodatek za nego in tujo pomoč, invalidski ter posebni invalidski dodatek. Višje zneske vseh teh dodatkov pa naj bi predpisovale republike v svojih republiških zakonih o vojaških vojnih invalidih.

Med pravice, ki bi jih posamezne republike določale s sprejemom posebnih zakonov, bi po teh tezah sodilo predpisovanje pogojev za pridobivanje pravic do invalidskega in posebnega invalidskega dodatka, določanje njihove višine, določanje višine dodatka za nego in tujo pomoč, določanje pogojev za vzdrževalnino v času rehabilitacije in njeno višino ter podobno.

V tezah je zajet celoten okvir novega zakona o vojaških vojnih invalidih; v njih je tudi rečeno, da v letu 1966 ni predvideno zvišanje osebnih invalidnin. Na sestanku so k vsem poglavjem pripravili skupne pripombe in predloge, ki naj bi jih upošteval zvezni sekretariat za zdravstvo in socialno politiko pri izdelavi načrta zakona o vojaških vojnih invalidih.

V. M.

KREDITNA BANKA CELJE

objavlja za občane in delovne organizacije novo obliko varčevanja za stanovanjsko gradnjo, združeno s posojilom banke. Zaradi velikega zanimanja občanov za nakup, graditev in obnovo stanovanj je KREDITNA BANKA CELJE uvedla posebno varčevanje, s katerim omogoča občanom in delovnim ter drugim organizacijam, da se vključijo v nadaljnjo stanovanjsko gradnjo pod ugodnimi pogoji:

• ZA OBČANE:

posebno obliko varčevanja, združeno s posojili v višini 75—300 odstotkov privarčevane vsote in

• DELOVNE ORGANIZACIJE:

zbranje vezanih sredstev za stanovanjsko graditev, združeno s posojilom v višini 150-odstotnega vezanega zneska. Da bi občanom čim bolj približala pogoje, pod katerimi bo KREDITNA BANKA CELJE dajala sredstva za stanovanjsko gradnjo v letošnjem in nadaljnjih letih, objavlja pravilnik o varčevanju in posojilih občanom za nakup in gradnjo stanovanj ter orientacijsko razglednico, na podlagi katere bo lahko vsak občan ugotovil svoje možnosti za pridobitev potrebne višine kredita. Istočasno objavlja pravilnik o zbiranju sredstev, namenjenih za stanovanjsko izgradnjo od delovnih organizacij ter družbenopolitičnih skupnosti.

Poleg tega pa bo KREDITNA BANKA CELJE za novogradnjo stanovanj v družbenem sektorju v letu 1966 sklepala z delovnimi in drugimi organizacijami posebne individualne poslovne dogovore. Vse podrobne informacije o pogojih za vse vrste namenskega varčevanja bodo zainteresentom posredovale:

• KREDITNA BANKA CELJE

— osrednja enota Celje z ekspoziturami: Zalec, Mozirje, Laško, Sevnica, Brežice, Slov. Konjice, Rogaska Slatina, Smarje pri Jelšah in Sentjur pri Celju;

• PODRUŽNICA SLOVENJ GRADEC

z ekspoziturami: Dravograd, Radlje in Ravne ter PODRUŽNICA Velenje in Slovenska Bistrica.

KREDITNA BANKA CELJE

Medobčinska zavarovalnica

NOVO MESTO

- ZAVAROVANJE PROTI POŽARU, VLOMU, UNIČENJU STEKLA, PROTI TOČI, ZAVAROVANJE ŽIVINE, AVTOJAMSTVO
- REGRES
- CIVILNA ODGOVORNOST, LOM STROJEV, MONETAZA, GRADBENA DEJAVNOST
- TRANSPORT
- NEZGODNO ZAVAROVANJE
- ŽIVLJENJSKA ZAVAROVANJA

tovnega nazora temeljito lotili dela. Radi bi zavojevali izgubljene položaje. Posebno mladina jim je pri sreč. Uporabljajo različne metode, da bi jo pritegnili. Pri tem imajo precejšnje uspehe, za kar so krive predvsem naše organizacije, ki jim ne znajo odgovoriti s svojim delom, z večjo dejavnostjo in novimi oblikami dela z mladino. Ne gre za nobene administrativne ukrepe, samo za ustavne oblike ideološkega boja.

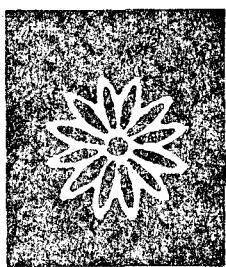
Tovariš Janez Slovenec je obširno in temeljito razpravljal o družbeni vlogi članov ZZZB. Tudi na skupščini člani niso dobili odgovorov na vsa vprašanja, ki jih zanimajo. To velja predvsem za nekatera vprašanja občinske politike. Skupščina bi se morala izreči, kaj je dobro in kaj ni. Borci bi morali obso-

diti vse nepravilnosti, tudi izven svoje organizacije.

O zamenjavi starih kadrov, vodilnih uslužbencev, so prav tako razpravljali precej na široko. Mnenje, da borci ne smejo biti zavora napredka, pa čeprav smo pri tem osebno prizadeti, je obveljalo. »Nismo proti mladim,« je dejal Janez Slovenec, »toda važno je, kakšni mladi so to, ki prihajajo na vodilna mesta. Preden pridejo tja, se morajo že neke izkazati. Tudi pri partizanih smo imeli komisarje, stare po 16, pa tudi po 15 let. Oboje smo spoštovali, ker so tudi mladi prišli na ta položaj, ker so se izkazali v boju.«

Združitevna skupščina bo vsakakor važen mejnik v razvoju organizacij ZZZB bežigradske občine.

M. P.

MODNA KONFEKCIJA

Vezenina

MARIBOR, POBREŠKA C. 20

obvešča svoje potrošnike, da ima vedno na zalogi vezene bluze iz vseh vrst materialov, športne bluze, bluze za svečane prilike, jutranje halje, izdelane iz domačega in uvoženega materiala, otroške izdelke od artiklov za novorojenčke pa do bluze za 14-letne deklice. Letos bo podjetje presenetilo tržišče s polnimi oblekami, kostumi, izdelanimi iz prvovrstne vezene sintetične tkanine in z bluzami, okrašenimi z vzorci narodne motivike.

Podjetje se priporoča za nakup in jamči za kvaliteto

»Toper« CELJE

Potrošnikom nudimo
kvalitetne izdelke moškega
perila. Priznane srajce
»Toper« odlične kvalitete

EWEN MONTAGU

MOŽ, KI GA NI BILO

Posadko je treba prepričati, kako pomembno je opraviti s tem agentom, kakor tudi, da bi najmanjši spodrsilja kadarkoli onemogočil vse naše napore, da bi v podobnih primerih pripravili Špance do tega, da bi izgnali kakšnega podobnega nemškega agenta. Razen tega je treba pojasniti, da ne bomo nikoli vedeli, ali smo dosegli cilj, zakaj vsa stvar mora med nami in Španci ostati v popolni tajnosti, sicer ne bomo mogli pritisniti nanje. Zares je zelo pomembno, da si Španci in Nemci razlagajo dokumente v skladu s 1. členom. Če zasumijo, da gre le za manever, lahko pride do nepredvidenih posledic največjega pomena.

(Podpis) E. E. S. MONTAGU
Poročnik vojne ladje R. N. V. R.
31-3-43

(R. N. V. R. so kratice za »rezervnega prostovoljca v krajevni mornarici«. — Op. prev.)

Potem smo razpravljali o izpeljavi določenih podrobnosti v operaciji.

Ob vsem tem pa smo se ukvarjali z najpomembnejšim delom zadeve. Kateri dokument bi bil tako prepričljiv, da bi Nemce pripravil do tega, da bi spremenili svoje načrte in razporeditev sil? Kako naj bi sestavili dokument, da bi bil dovolj prepričljiv in da bi ga imeli za verodostojnega?

VOJAKI IZ ITALIJANSKE DIVIZIJE »SUPERGA« NA BOJIŠČU PRI TUNISU. APRILA 1943 SO ANGLEŽI IN AMERICANI HUE PRITISNILI NA SILE OSI, TAKO DA STA KMALU PADLA TUNIS IN BIZERTA.

IV. poglavje

POGLAVITNI DOKUMENT

Nekaj mi je bilo jasno kot beli dan: če naj bi dokument premamili Nemce, da bi potem ustrezno ukrepali, naj bi prišel od zares visokega človeka. »Zmota« ali »pregreha« navadnega oficirja ne bi zadoščala. Tudi indiskretno dejanje brigadnega generala ali viceadmirala ne bi imelo zadosti teže.

Če naj bi nemško vrhovno poveljstvo navzlic vsem verjetnostim hoteli prepričati, da se zavezniki ne bodo lotili Sicilije, bi mu morali postreči z dokumentom, ki naj bi krožil med oficirji, ki so morali poznati naše resnične načrte, ki se niso mogli zmotiti. Če naj bi naša operacija popolnoma uspela, bi nujno potreboval dokument, ki ga bi ga nekdo napisal nekemu, in sicer naj bi bili ti osebi Nemcem dobro znani, predvsem pa znani osebi, ki imata pristop do »božanskih skrivnosti«.

Zato sem torej predlagal, naj bi general sir Archibald Nye, podnačelnik imperialnega štaba, sestavil pismo in ga naslovil generalu Alexandru v glavni stan 18. armadnega zbora (takrat je general Alexander poveljeval neki armadi v Tuniziji, in sicer je bil pod poveljstvom ameriškega generala Eisenhowerja). Slóg pisma naj bi se ujemal s prijateljskimi čustvi med obema generaloma, videti naj bi bilo nekako takole: »Veš kaj, stari, zavedati se moraš, da vemo za tvoje težave, vendar tudi nam ni lahko. Poveljnik imperialnega štaba je moral odbiti nekaj tvojih zahtev, čeprav si bil zelo vztrajen. Obstajajo resni razlogi, da ti v tem času ne moremo ustreči, in tako... itd.« Skratka, videti naj bi bilo kot prijateljsko pismo, v katerem so sporočila in razlage, kakršnih ni mogoče zapisati v uradnem obvestilu.

Le takšno pismo, edinole takšno pismo bi prepričljivo namignilo Nemcem, da naš prihodnji cilj ni Sicilija. Pri vsem tem bi imeli v rokah še truplo angleškega oficirja, ne pa z uradnimi dokumenti nabitega kovčka: tako smo namreč dotlej pošiljali uradna sporočila iz Anglije na fronto.

Visoko sem meril, vendar sem moral. Pričakoval sem izbruh, pa so mi ustregli. Pravzaprav se večina ljudi, celo najspodobnejših in najučinkovitejših, ni zavedala, kolikšne so zahteve pri takšni zadevi. Niso doumeli, da se je bilo zadeve treba lotiti na prav poseben način, zakaj vedno je bilo treba vsak problem hkrati proučiti z različnih stališč.

Recimo, da ste britanski obveščevalni oficir. Sebi enakega človeka, »ekvivalenta«, imate v sovražnikovi obveščevalni službi, denimo — med zadnjo vojno — v Berlinu. Nad njim pa je nemško poveljstvo.

Prav nič ni važno, kaj si vi, Anglež, z angleško vzgojo in angleškim načinom življenja, mislite o tem, kako je mogoče pojasniti določen dokument. Poglavitno je namreč, kaj si bo o njem mislil vaš »ekvivalent« v sovražnem taboru, torej Nemec, z nemško vzgojo in nemškim načinom življenja. Važno je, kako si bo on pojasnjeval dokument. Potemtakem mu morate podtakniti nekaj, kar bo njemu dalo misliti (ne pa vam). Toda nasprotnik lahko dvomi in išče potrdila za svoj dvom. Predstavljati si morate, kako bo on poizvedoval (ne pa vi), zato mu morate priskrbeti odgovore, ki bodo njega zadovoljili.

(NADALJEVANJE)

Ciril Rome, izučen električar, doma iz Dobrunj pri Ljubljani, je v iskanju služb in v boju za delavske pravice obredel precej sveta.

Rojen 1910 je končal šest-razredno osnovno šolo v domačem kraju, nato pa tri leta obrtne nadaljevalne šole. Učil se je v Ljubljani, v tovarni električnih strojev za Bežigradom, kjer je zdaj tovarna dekorativnih tkanin. Po prvi svetovni vojni se je vrnil iz Amerike njegov oče. Le-ta je vzgajal sina v levičarskem duhu; zvestega naprednim načelom so očeta domobranci leta 1943 ubili na Urhu.

Ko je Ciril končal šolo in se izučil obrti, je bil precej časa brez službe, nato pa se

Slovenec,

je zaposlil pri Škodovih zavodih. Dve leti je delal v Dalmaciji pri elektrifikaciji, nato pa je odšel k vojakom. Spet je dve leti služil v mornarici, nekaj čaka kot električar pri

Po zvezah so prispeli v Pariz. Od tam so jih čez kak teden poslali dalje proti Španiji. Nabralo se jih je že čez 600 prostovoljcev raznih narodnosti.

Tako se je Rome znašel julija 1937 v Figuerasu v Španiji. Od tam so jih poslali v Murcio. Avgusta je bil Rome že v boju pri Quintu-Belchite kot vojak 15. mednarodne brigade. Vojak je ostal do konca, do umika v Francijo. Že v prvih bojih je bil ranjen v nogo in je zaradi te rane ostal 40-odstotni invalid. Tri mesece se je zdravil v Murciu, potem pa je znova prišel za puško.

Po umiku v Francijo je bil najprej v taborišču Saint Omerce, nato pa v Gursu. Tam je dočkal nacistični napad na Francijo. Povabili so jih, naj gredo delat utrube na belgijsko-francoski meji. Obľubili so jim, da bodo postali francoski državljani in da bodo prosti, če bodo delali nekaj časa pri utrjevalnih delih.

Tam je Rome dočkal tudi nemško ofenzivo in prodor. S Francozi in Angleži se je umi-

meje 5. februarja 1939 pa do 5. aprila 1941 mu namreč priznajo samo enojno, nadalje pa spet dvojno do konca vojne...

V Mauthausnu je Rome dočkal tudi konec vojne. Delal je v električarski delavnici in si tako ohranil življenje. Delo ni bilo tako naporno kot kje drugje, in včasih se je dalo kaj dobiti za pod zob.

Med drugim je delal tudi pri napeljavi elektrike v plinske celice. Seveda ni vedel, kaj je to. Celica je imela namreč videz kopalnice. Jetnik je dobil s seboj celo kos mila. Esesovec je pritisnil na gumb z napisom »Prva pomoč« in zastrupil vse, ki so bili v kopalnici.

Ves čas je veljal Rome za Španca. Največ se je tudi družil s Španci. Dokler je spadala Ljubljana pod italijansko okupacijsko območje, ni smel pisati domov, pozneje pa ni hotel, ker ni več računal, da bo ostal živ. Smatral je, da je najbolje, če molči, saj so ga doma že pozabili in ga prištel med mrtve.

Osvobodili so jih Angleži. Zaradi takratne napetosti

ki so ga imeli za Španca

radijskem oddajniku. Potem je delal pri Unitasu v Šiški. Od tam je poleti 1937 odšel v Španijo...

Nihče doma ni vedel, kam je izginil. V Ljubljani je prejel 4000 dinarjev kot pomoč in se odpeljal na Jesenice, kjer so se ustavili v hotelu. S tovariši je bilo dogovorjeno, pri kateri mizi bodo sedeli; tako jih je našel in se predstavil z geslom. Šli so čez Karavanke v Podrožico. V skupini so bili Rome, Jože Marvin, Stane Bobnar in Stane Mendaš.

S Podrožice, kjer so se ob nekem potoku prelevili iz turistov v »navadne« ljudi, so se odpeljali v Celovec. Našli so zvezo za naprej. S takšnim so se peljali skoraj do Salzburga. Odtod do Feldkirchna. Tam so zaprli človeka, ki naj bi jih peljal dalje. Zato so poskušali srečo sami. V vlakcu so našli še tri Hrvate, ki so bili namenjeni v Španijo. Prijeli so jih orožniki. Lepo napravljene in ker so imeli denar, so jih kmalu izpustili. Sami orožniki so jih spravili čez švicarsko mejo. Avstrijski finančni stražnik, najbrž levčar, jim je za slovo rekel: »Pridni bodite in dobro stre-ljajte!«

Od meje do Basla so se peljali že z naročenim avtomobilom. Naslednji dan so jih spravili čez francosko mejo.

kal proti Dunquerqueu. Znašel se je na mostišču, v hudem ognju. Po treh dneh so ga zajeli Nemci.

V Gornji Šleziji, v mestu Sagen, so jih začeli odbirati in ugotavljati, kdo je kdo. Kakop so za Rometa zvedeli, da je bil v Španiji, ni nikoli zvedel. Kratko in malo so ga štel med Špance in ga skupaj z drugimi poslali v Mauthausen. Tam je celo nosil modri trikotnik s številko 2448. Medtem so zvedeli, da Rome ni Španec, ampak Jugoslovian. Hoteli so ga prisiliti, da bi nosil rdeč trikotnik s črko »J«. Tega ni storil, ker ni hotel veljati za novince v taborišču. Novince so namreč najbolj mučili.

Tako je prišel Rome v Mauthausen — najbrž kot prvi Jugoslovian — že 14. januarja 1941. Skupaj z njim sta prišla dva brata Ivanšek, doma nekje s Krke, Alojz Mulc iz Loža, Martin Gostinčar iz Kašlja ter Anton Cimerman iz Polja — vsi španski borci. Vsi, razen Rometa, so pomrli v taborišču.

Posledice tega, da ni bila ob Rometovem prihodu v taborišče Jugoslavija v vojni z Nemčijo, čuti ta še sedaj. Priznava mu udeležbo v španski državljanski vojni dvojno. Čas prestopa špansko-francoske

med Jugoslavijo in zahodnimi zavezniki so mu nekateri svetovali, naj ostane Španec še naprej. Skupaj s Španci se je peljal v Pariz. Tam so jim dali precej denarja in bone. Dva meseca je potoval sem in tja po Franciji in si končno privoščil nekaj zabave. Nazadnje je odšel v Marseille, kjer se je prijavil na repatriacijsko bazo. Od tam se je vrnil čez Avstrijo v Slovenijo. S seboj je imel potrdilo španskega štaba v Mauthausnu, po katerem je bil Kiril Rome, rojen v Madridu, ulica San Cosme številka 18.

Še po vojni si je dopisoval z nekaterimi Španci, nekoč ga je prišel eden tudi obiskat iz Francije. Zdaj so utihnili.

Od leta 1945 do upokojitve leta 1960 je bil spet električar v vevški papirnici.

Najbolj se spominja doživljanja v Španiji. Nekoč so šli kupovat rožice v neko vas, pa nihče ni znal jezika. Nikakor niso znali povedati, kaj bi radi. Zbralo se je mnogo ljudi, ki so hoteli pomagati. Neke starka, ki je sedela na pručki, je nazadnje ukazala, naj prinesejo rožice. Hoteli so plačati, pa niso vzeli denarja.

»Raje se spominjam lepih doživetij kot slabih,« pravi Rome. »V taborišču so nas samo topli.« MP

Okrogle in oglate

Novi »evropski bolnik«. Včasih je svet govoril o »bolniku na Bosporu«, danes pa pravi angleški časnik »Guardian«, ko je pisal o belgijski politični zmedini dolgotrajni vladni krizi: »Kakor je bila nekdanj Turčija, tako je zdaj Belgija »evropski bolni človek«.

»Med diamantom in diplomatom je tale razlika: diamant brusijo, dokler ne postane popolnoma prozoren, diplomat pa se mora — prav nasprotno — dolgo spopolnjevati, da postane kolikor je mogoče neprozoren,« je izjavil bivši francoski veleposlanik v ZDA in sedanj generalni tajnik v francoskem ministrstvu za zunanje zadeve.

Moda, ki jo Zahod kroji za Afriko... Predsednik avtonomne vlade Bečuana Sjedce Kama je odgovoril na vprašanje, kaj meni o ganskih dogodkih: »Vojaški prevrti so postali, vse tako kaže, pri nas v Afriki — moda.« Pri tem pa ni povedal, da kroji to modo za nerazvite, toda bogate dežele »svobodni svet«.

Užaljeni lordi... Slika seje lordske zbornice (gornjega doma britanskega parlamenta), ki jo je napravil Artur Thomson, je hudo vznejevoljila lorde. Zakaj? Prvica: slika kaže, da je bilo na seji samo 130 lordov; drugič: dva lorda sta sladko spala... Slikar se je skušal takole obraniti: »Hotel sem napraviti realistično sliko; tista dva lorda sta zares spala.« Vse kaže, da je boljše v današnjih časih ukvarjati se z abstraktnim slikarstvom.

Premajhna košara... Neki ameriški vojaški izvedenec je takole komentiral de Gaullovo napoved, da bo Francija izstopila iz Atlantske zveze: »Če bomo prisiljeni vse, kar imamo v Franciji, prenesti čez mejo v Nemčijo, bomo to storili. To pa bo pomenilo vložiti ogromno količino jajc v zelo majhno košaro.«

Socialdemokratski poslanec Zahodne Nemčije Ulrich Lomai se je naveličal večne opozicije. Vse kaže, da je tako, ker bi drugače ne bil izjavil: »Socialdemokratska stranka je kakor dobro vino, ki je iz leta v leto čedalje boljše, je pa že skrajni čas, da bi začeli to vino tudi že piti...«

»Edinole pri pisanju davčne prijave želi človek, da bi bil zaslužil manj, kot je zaslužil v resnici,« je izjavil neki ameriški bogataš.

mišic v želodcu vendar ne more zatemniti močnega svetljenja, ki se prosimo slika v bodočnosti, dobrohotno, kar od tamkaj se nudi z gorkimi pogledi...

In zdi se mi neizmeren premer moje razsežnosti, kar nič omejen od dogodkov preteklosti in od spoznanj minljivosti; še mi je trden korak, in na obronku, ko si spet nabere podob pogorišča in matere moje, se branim junaško, da jih preženem, še za obronek, da te doline ne zagrne spet burja s težkim zrakom, z nizkimi, vijoličasto nasilnimi oblaki, ki ležejo nate, da se ves vgrezneš vanje, le cunje krvave še iščeš, da spet obrišeš notranje rane nemirnih solza.

V borovju slišim kobilarja, v glasu spretnega, in barvi lepega, opazujem ga, kako preleti z borove veje med igličevje drugega bora. Tu ob stezi so nanizani, tam više pa breze...

V tako okičen moj svet so mi gostje moje duše zdaj, tukaj, v to borčevje pričeli graditi spomenik nečesa lepega, sestavljati kamne iz čustev in lahko oblikovati obraz podobi sreče z dlan-

DANE

DEBIČ:

Spomini na Ponikvo

DNEVI
PRED SVOBODO
LETA 1945

čen je ta oblak kot kakšno zavaljeno piščanče, ki je ušlo materi kokoški izpod toplega krila v vrtič toplote.

O, vrtič toplote! Glej, kako sem te potreboval, ko sem, mladenič, že močak utrujen, dospel semkaj iz zimske noči, pljuče medlih, rok tresočih, pogleda kalnega — takega, ki ga le pri bolniku vidimo včasih. In sem stal tam; zdaj opazujem to svojo postavo, kako ji vreča na hrbtni niha z leve v desno, kako se pas podaja ob trebuhu, ves ovesen z okroglimi bombami, jeklenimi kamni, pa z usnjenimi torbicami, v katerih je tudi mnogo zrn, nevarnih morda, takih v medeninahstih cevčicah. Pa platnena torbica, ovesena tudi ob rame, prepletena s trakom na druge vrvice. O kakšen sem bil, junak morda, mladenič parti-zanski, otrok še, brez brade in brez močnega glasu, da bi mi iz prsi močno donel med te hribe...

Bolj plaho kot ne, ker še nisem poznal naslednjih trenutkov, ne zvenov ne zvokov, pokov ne iznenadnih, ne oči sršečih tujih ljudi, pa klicev, v besedi, trši od naše, ki bi me mogli raniti, mi kaj odvzeti, pa megleno predstavto nečesa urednitičti... Ni se to dogodilo; še danes sem ganjen nad tisto lahkoto, ki se je z njo moje telo poglano po strni stezi še v reber, da bi čimprej do prijaznih hišic prav pod ostrino ostrih žarkov dospel, pa mukajočo goved videl, mleka topli curek ujel v razsušene ustnice, spokane, izlizeane. Stalno se gibljejo, sinjkasto rdeče; da bi le smisel uganil, kaj sploh pomeni to njihovo drsanje.

In v domišljiji sem se vzpenjal v povsem lažji svet, svet brez vojne, brez čelad. Le hrastičje in mlade borovce srečujejo oči in sapa je sveža, ko jo za zajtrk lovim s še dejavnimi pljuči, iščem kos kruha s še krepkimi zobmi. A prazno mletje

mi mojih doživetij. Kot nekdanj, ko sem bil še učenček urnih nog, sem tudi zdaj z lahkoto tkal sanje med sanje, v obilju, pa čeprav nič dostopne. Toda ne uspe mi, nadležno se vrne, jaz pa moram verjeti, da je res; čeprav še na obronku, kar hipoma se zgane; toplota beži pred težkimi koraki in tako osamljen in gol ne želim, da je res, kar bo prišlo, kar je že prišlo...

Sedel sem na korenine krivenčaste stare bukve. Tamkaj naprej pa je bila Ponikva. Videl sem zvonik, nem, seveda. Videl sem rdeče, krite z opeko, in sive, krite s slamo, strehe kmečkih hišic. Videl sem kozolce, rante, pa lesen stolpič gasilskega doma.

O, raj, ki je v sončni kopeli mirno tamkaj počival, kje daleč pa se morda zdaj ljudje bijejo za svoje namene. Toda tu, ko da vojne nikoli ni bilo, ko da nikogar ni, ki bi ti kaj hotel, morda napasti te, pregnati, ti prostor in čas odjedati...

Vse tako v dolini, ves ta kraj; obzorje hribovito, še kakšna hišica s predrzo rdečo streho in druga s slavnatimi škopi krita, vsa bela, drobna, z mežikajočimi očkami v nizkih zidovih, vsa iz starega lesa pa kamna.

O čas zelenkasti, prosilni, pa čas iz počrnelega lesa na belem apnu in križem prepletenih kovanih železij po očeh prijaznih domov! A jaz, kako slaboten, izdan od vseh imenitnih moči, ki so me še malo prej gnale navkreber, zdaj bi samo legel rahlo kam v skrit kotiček, brez bolečin minljivega. Zato sem zaprl oči, da bi kar tako umrl, da sploh ne bi vedel, da sem že umrl,

(NADALJEVANJE NA 10. STRANI)

• **Afriška dežela Gana**, o kateri zadnje čase po svetu toliko pišejo in govorijo, se je nekdanje imenovala Zlato primorje. To ime so ji vzdali Portugalci, ki so se pojavili v tej deželi že 1491. leta. V 16. stoletju je dajalo Zlato primorje 35% tedanje celotne proizvodnje zlata na svetu, v 17. stoletju pa 22%. Pozneje se je pridobivanje zlata v Zlatem primorju sorazmerno postopno zmanjševalo, v 18. stoletju je znašalo 9%, v 19. stoletju 5%, v 20. stoletju pa samo še 4% celotne svetovne proizvodnje zlata. Na začetku 20. stoletja je Zlato primorje postalo največje plantažno področje kakaa na svetu; ta kultura je postala temelj prihodnjega ganskega

Dobro je, če veste...

gospodarstva. V pridelovanju in izvozu kakaa zavzema Gana že precej dolgo prvo mesto na svetu. Zelo pomembno — tretje — mesto ima Gana tudi v pridobivanju diamantov, manganove rude (četrti mesto) in zlata (peto mesto na svetu). V poslednji dobi čedalje bolj izkoriščajo boksitno rudo. Pridobivanje zlata in boksita je malone izključno v rokah britanskega kapitala, manganove rude pa v rokah ameriškega kapitala. Dve tretjini prebivalstva živi v južnih krajih dežele, kjer so osredotočeni rudno bogastvo, lesna in živilska industrija, kjer so plantaže kakaoa in oljne palme. Ob razglasitvi neodvisnosti je dežela dobila ime Gana, po imenu države Gane iz časov zgodnjega srednjega veka, ki je tedaj zajemala obsežno ozemlje v kotlini Senegala in srednji Nigeriji. Bogastvo dežele nam zgovorno pojasnjuje, zakaj si zahodne dežele, zlasti ZDA in Velika Britanija, ki sta nedvomno potrebovali zadnjemu prevratu v deželi, prizadevale, da bi po svojih lukkah v tej deželi, in podobno tudi v drugih afriških deželah, obdržale v svojih rokah velika afriška naravna bogastva.

• V Evropi govori romanske jezike okrog 140.000.000 ljudi, v Ameriki pa nekaj več kot 160 milijonov. Romanski jeziki so: romunski, furlanski (v severni Italiji ob slovenski meji), rumonč ali retoromanski (v Švici), italijanski, sardinjski (na otoku Sardiniji), francoski, katalonski (na severovzhodni španski obali), španski in portugalski. Španščina in portugalsčina sta močno razširjeni v Srednji in Južni Ameriki.

• Lani se je izselilo iz Italije v tujino 312.000 italijanskih državljanov, 1964. leta pa se jih je izselilo 258.000. To se izseljenec, ki so šli v tujino s trehletnim zahtevom, 50.000 teh izseljencev je odpotovalo v ZDA, Avstralijo in Kanado.

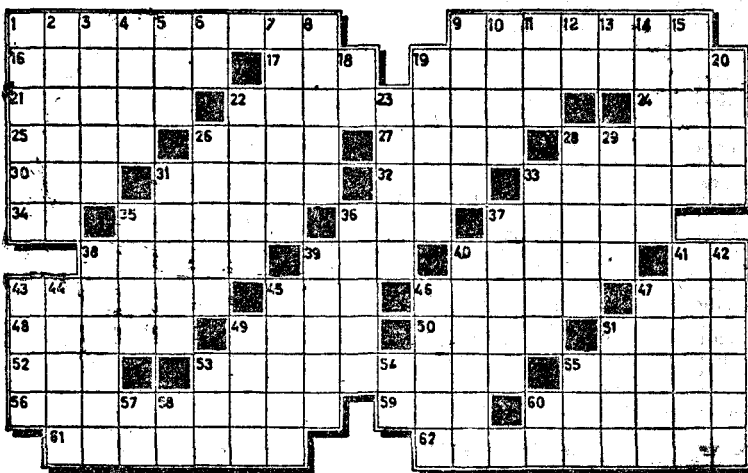
Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Januarja 1941 je centralni komite KPS sklenil akcijski sporazum tudi z vodstvom demokratičnega krila v »Sokolu«. Kje? — Sporazum je temeljil na stališču: Jugoslavija naj se ne naslanja na nobenega izmed vojskujočih se taborov, temveč le na Sovjetsko zvezo, kar bo edino rešilo ogroženi slovenski narod; potrebna je notranja demokrati-zacija države in upostavitve ljudske vlade.

NAGRADNA KRIŽANKA

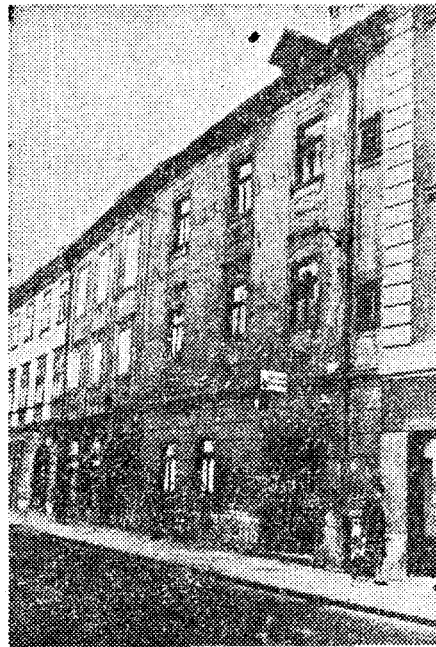
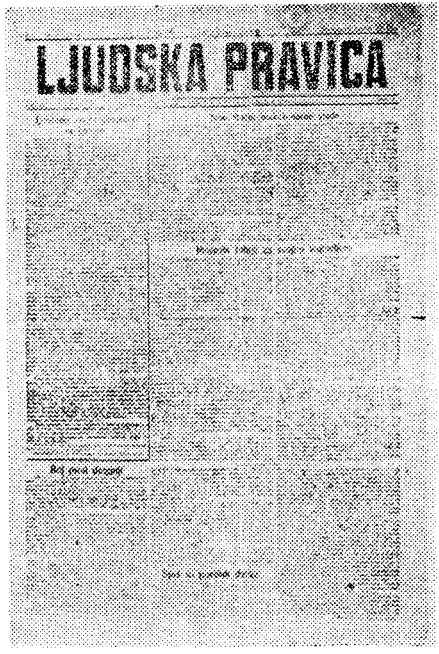
VODORAVNO: 1. Sovjetski maršal, ki je odigral veliko vlogo v oktobrski revoluciji (Kliment), 9. zmagovalna znamenja (zastave, orožje itd.), 16. oseba iz ruskega romana Carki sel (Ivan), 17. preglednjalo, 19. slovenska partizanska bri-

gada, ki ima ime po narodnem heroju (Miro), 21. priimek slovenske filmske igralke (Spela), 22. označevanje, 24. bukov plod, 25. grški bog vojne, 26. akt, 27. površina, plošev, 28. človeku podobna žival, 30. reka v Angliji, 31. partizansko ime Novozelandska, ki je pobegnil iz nemškega ujetništva in se priključil partizanom (John Denver), 32. barva igralnih kart, 33. priimek slovenskega akademskega slikarja (Lojze), 34. kratice za politično organizacijo, 35. drogorepe papige, 36. melišče, 37. ruska travna planjava, 38. prisilno delo nekdanjih podložnikov, 39. av-

tomobilna oznaka za Pakistan, 40. luža, 41. avtomobilna oznaka za Maribor, 43. nedeljena, 45. znak za lasti, 46. papeževa krona, 47. egiptovski sončni bog (daljša oblika), 48. spomladanski mesec, 49. ime državice in revolucionarke Babović, 50. podzemski hodniki, 51. ime največjega ideologa socializma in komunističnega, 52. kratice za Radio-televizija Jugoslavije, 53. žgana pijača, posebno cenjena v inozemstvu, 55. ime ene izmed rek ponikavice v Sloveniji, 56. vrsta ladje, 59. vzdevek vrhovnega poveljnika invazijskih čet med drugo svetovno vojno

»Ljudska pravica«, glasilo naprednih slovenskih množic, je legalno izhajala od 5. oktobra 1934 do 5. oktobra 1935 v Lendavi in od 5. oktobra 1935 do 6. marca 1936 v Ljubljani. 15. decembra 1939 je v Zagrebu zadnjikrat pred vojno legalno izšla samo ena številka »Nove ljudske pravice«. Od januarja do marca 1941 so »Ljudsko pravico« ilegalno tiskali v Sadini vasi pri Ljubljani. — Kdaj je »Ljudska pravica« ponovno pričela izhajati legalno?

Po podpisu sporazuma o upostavitvi diplomatskih stikov med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo 10. junija 1940 v Ankari je CK KPJ dal pobudo za ustanavljanje društev prijateljev Sovjetske zveze. Vodstvo KPS je takrat pridobilo nekaj vidnih predstavnikov slovenskega kulturnega in javnega življenja, ki so podpisali pravila društva in ga prijavili oblastem. — Kje se je sestajal plenum Društva prijateljev Sovjetske zveze?

Razmere, v katerih se je v Evropi vnela 2. svetovna vojna, so ogrele veliko število slovenskih naprednjakov, da so se udeležili podpisovalne akcije za Društvo prijateljev Sovjetske zveze; društvena pravila je podpisalo okrog 30 tisoč Slovencev. Sočasno je centralni komite KPS jeseni 1940 v Ljubljani sklenil akcijski sporazum z vodstvom krščanskih socialistov. Kje? (v hiši na sliki)

Rešitev nagradne križanke iz 9. št. »TV 15«

VODORAVNO: 1. Gospič, 7. Drvar, 12. Kosaka, 18. uprava, 19. Ate-ne, 20. vselej, 21. Borna, 22. amini, 23. Bernard, 24. Crna, 25. Siana, 26. tedaj, 27. ko, 28. ena, 29. Morse, 30. Saem, 31. liv, 32. vi, 33. malik, 34. Cerar, 35. Dore, 36. akvarij, 37. Kovač, 39. ranac, 40. Amon, 41. Jules, 42. King, 43. ekran, 45. Pahor, 46. Mahkota, 49. klej, 50. Dakar, 51. Peh-ta, 52. ol, 53. raš, 54. velar, 55. Karla, 56. ime, 57. av, 58. serec, 59. Dante, 60. sram, 61. zobatec, 63. baj-ta, 64. etaža, 65. Irokez, 66. lenuh, 67. Aladin, 68. Tagore, 69. uteha, 70. Karaci.

Nagrajeni žrebanci

1. nagrado v znesku 50 N. din prejme Danica Jesih, Ig 51, Ljubljana, 2. nagrado v znesku 40 N. din prejme Ludvik Lampret, Zalec 149, p. Zalec, 3. nagrado v znesku 30 N. din prejme Pia Hajtnik, Ljubljanska 3, Kočevje, 4. nagrado v znesku 20 N. din prejme Jože Suša, Dol pri Hrastrniku 120, p. Dol pri Hrastrniku, 5. nagrado v znesku 10 N. din prejme Jože Pavček, Kolodvorska 34, Sevnica, Od 6. do 10. nagrade (knjižne nagrade) so dobili naslednji reševalci: Matej Knific, Jelencova 4, Kranj, Božo Debevec, Ljubljana, Rozmanova 6, Lucija Smuk, Zupančičeva 16, Kranj, Konrad Simić,

Zg. Voličina 116, Lenart v Sl. Gorici, ing. Vitja Fabjan, Ljubljana, Vodmatska 5. Denarne in knjižne nagrade bodo nagradniki prejeli po pošti. Rešitve za današnji križanko pošljite najkasneje do 20. aprila.

Odgovori na »Znanje in spomin«:

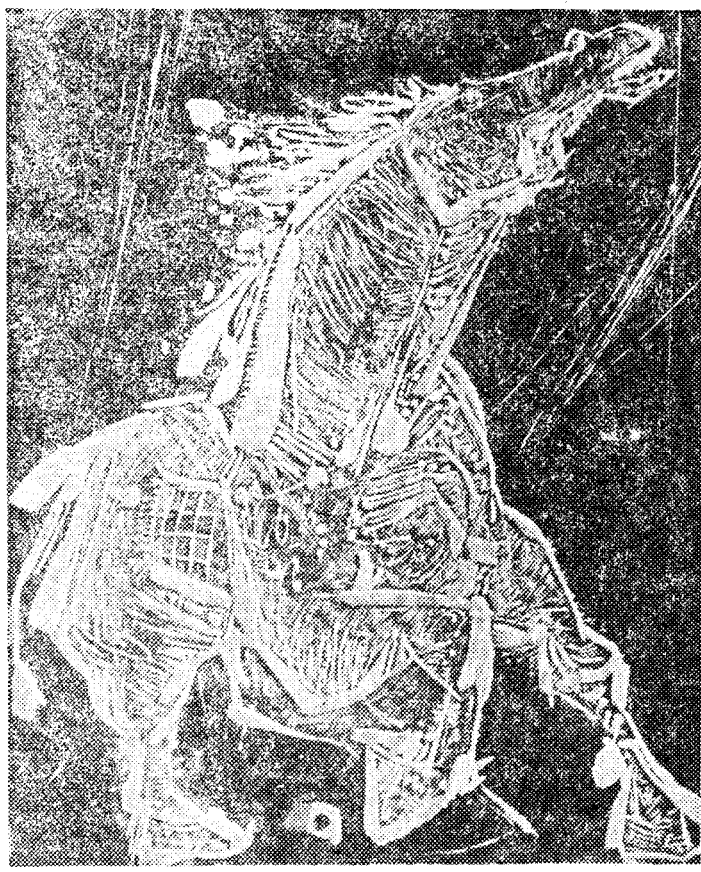
1. V kavarni Majcen za Be-zigradom v Ljubljani.
2. 15. januarja 1943.
3. V gostilni »Kolovrat« na Ciri-Metodovem trgu v Ljubljani.
4. V kavarni Tabor.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in ki-šeji CZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev ozirno 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N. par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni oanki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in no-vinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

(NADALJEVANJE Z 9. STRANI)

da bi ta lepi svet, ki terja poguma, nič več ne vedel o meni. Vse je navzkriž, pa popraviti ni kaj, kar je že v pepelu strto; maje se rjavo bruno v vetru pod ožganim dimnikom, maje se okensko krilo s scvrknjenim steklom, pa še kaj se maje... Ze slišim glas svojih stopinj v barvitom svojem parku; potlej, ko vidim stvarnost pepelnatega ostanka, ne počnem nič več drugega, kot skrivam se, bežni popotnik, do lastne minljivosti.

Berber Mersad: Znanilec miru, barvni lesorez, 1965

Šel sem v to vas; prijaznih obrazov sem si nabral v šop, oslabljen privid v odmirajočem času — a tisti čas so moje oči uokvirile prijazni kraj v svetlo podobo, pa tudi dobre ljudi, otroke, moše in žene, mlade in starce, ki so tukaj marsikaj dobrega počenjali, da bi uspeli krajsi vojni čas. Vseh teh ni-koli nazaj ne priklidem, ki so tukaj odigrali milo vlogo v pre-kratkih dneh, pa zapustili preteklost, blagodejno dišečo...

A ono sonce na nebu, kot da ga vedno pomnim le nasme-hljaneja, je kar sijalo dan za dnem, pa čeprav bi kak dežek ne škodoval težkim rdečim poljem.

Moj dan se je raztegnil v sončne dneve; svoji zavesti sem velel v kot, da me pozabi vse do dneva, ko se v dolini spet srečava. Potlej ko bo svoboda, bo spet posedala dan za dnem, leto za letom, vsak čas, in noge ne bodo nikoli moge iz pepela.

Med otroki otrok, z vojnimi orožjem okiten, je Sašo stopil izpod jablane z besedo navpič v tovarištvo dano, tako jasno, tako čvrsto, nič megleno, nič omahujočo; goli podbradek, moža negodnega znak, se mu je tresel, ko mi je podal roko. Se-le danes znam izmeriti veličino in trdnost te roke, a takrat sem čutil, da se mi je roj solz nabral v obeh, da moram skloniti glavo, pa še kaj početi, da prikrijem ganjenost, ki mi je s čustvi in z razumom stopila v obraz. Spoznal me je s tem blagim svetom, z zdravilnimi obrazi, lahkim smehljajem; tudi sam je tukaj pozabljal na minulo zimo, čestokrat se stresel v nemir-nem smehu, nič plah več, z mirno bojevitostjo, čuječ nad svo-jim ravnanjem v teh zadnjih zdihljajih vojnega sna.

Mati je prihajala, temu fantu prinašala hrano in tudi meni je dajal koščke sladkih štrukljev s prijateljsko roko; materin smehljaj se je bočil nad nama. Krepka starka, naslonjena na zidano ograjo šolskega vrta, je soncu nastavljala zguban obraz,

njajo zdaj, moj dragi Mehur, podivjani mož partizanski? Nikoli ti ni dovolj mojega telesa; kaj počne, če veš, te vprašam, oni tam v dolini? Kar pridi dol, pa boš videl, če je kakšna pot nezastražena, če je kak most, da prideš čezenj, da ne lažeš vrag ga vedi, kako! Ti pa tu na varnem zganjaš take burke, pa uši rediš zame, take sramne tudi... a ti jih nimaš, seveda jih nimaš, kje neki, ti že ne! Oni v dolini že kar pospravljajo, pošiljajo, kar morejo in kar premorejo gor v Avstrijo, pa s čimer morejo, ker vlaki skoraj ne vozijo, odkar so Titovci vsak dan nad progo proti Slovenji Gradcu in proti Mariboru. Samo še to-vornjaki, bicikli, tanki, pa peš, mi še peš komaj, pa s konji, s temi rajši ne na cesto! Nekateri v Zalcu kar norijo! Steinbeck, ta, ki mu je viselo za vratom sto rdečih vrčkov za pobiranje zimske pomoči, in steklenih značk in keramičnih značk in pa-pirnatih mark, se sploh več ne pokaže na cesti, za kar bodi že ne. Ti pa hodiš tule, kot da si gospodar vsega sveta. Pa pojdi še niže v dolino, če si upaš, bom vsaj ostala brez neslanega moža, ki bi kar jedel in jedel pa spal po pečeh ušvih. In še druge bi ti moral videti, kako jih je strah sedaj! Maj bo zanje čuden maj, kaj?»

Da, res, kakšen bo za švabe maj, in za izdajalce in za vse tiste, ki smo jim obetali masčevanje. Celo tiskano masčevanje,

DANE DEBIČ: Spomini na Ponikvo

DNEVI PRED SVOBODO LETA 1945

pa stregla z očmi v upanju, da ne ugleda nikogar, ki bi nastavljal k licu puško in nameril v naju cev, da naju ubije; partizani in njih prijatelji so prihajali mimo, z orožjem malomarno ob telesu; kakor da ni važno, če se puščina cev obrača k zemlji; šaržer brzostrelke služi ženi pohlevno za oporo, granata ob pasu je v oviro ljubici, ki bi želela pomladnega moža čimbolj stisniti k sočnemu telesu. Tudi partizanke so si nabrale svežih kril, kot cvetke vseh barv so prepletale vasice, a njih orožje je bilo skromno. Domači ljudje, gostoljubni, kot se spodobijo kle-nemu narodu, so se radi pogovarjali z obiskovalci, jih z jabolč-nikom gostili in lahkim domačimi vini, pa domač tobak ponu-jali, suh kruh rezali; hrane je bilo še kar v tej mali kotlini, bilo je kruha pa moke pa svinjskega mesa, in so kmetje tam v dolini dajali skrivaj v nočeh, prijetnim nosačem, za potrdila gospodarske komisije pa za božji lon...

Mehur, mož partizanski, je našo kuhinjo oskrbel s slastnimi jestvinami vsak dan, če si sami nismo poiskali hrane. Poznal je potrebe vseh nas, ta mož, ki mu je italijanska puška ovešala ramena, ta mož hude žene; čestokrat ga je obiskala, taka krep-ka, silna. »Mehur moj dragi, uši bogataš, ti si kriv nevšečnega srbenja, ker si z mano na krušni peči tam pri Zagarjevi botri zakonske reči, počenjal. Ko si svoje dobil, moj dragi, me poga-njaš v nevarno dolino z ušmi in srbečico, med neusmiljene Švabe, povsem podivjane, sedaj, ko se jim bliža huda ura, ko mineva komandno veselje prisiljenim, da beže. A veš, kaj poče-

v tej naši tiskarni Izidorja Cankarja! Če zastave pobereš z mla-jev, to niti ni tako hudo. Če bodo šli, bodo šli, ne da bi prazno-vali Valhalo!

S Sašem, z rdečelaso Ivico, s hrabrim Mišom smo šli tjaka-j na obronke v žarečem večeru. Kako je žarelo nebo, tam nad temnimi lisami mirujočih hribov je ždelo sonce pred zatonom, kakor ognjena ploščica, kakor dragocena igrača za velikega člo-veškega otroka z dobrim sreem; in zobati robovi smrek, pa borovcev grmičje.

Bil sem tako žejan, tako čudno žejan dobre besede; ležal sem za onimi pred mano, ki so ležali tam v resju (danes je na tem mestu drog visoke napetosti), ležal sem, s hrbtom dlani sem obrisal solze in jo potlej osmegnil ob puškino cev. In čutil sem puškino cev pod brado, pa ščegetanje tople aprilske trave. — Kar nič nisem vedel, kakšno naj bi bilo moje masčevanje, kako naj zarjujem nad to švabsko svojatjo, ki mi je ubila mater pa še koga morda; kako naj zarjujem, ko v duši nimam rjovečega glasu, ko kar ne morem verjeti, da bi moral take ponižanje, take bežeče loviti, jih morda raniti, te morilce; zdaj bo svoboda in jaz naj s trpkimi ustnicami delim masčevanje, ki mi ni bilo dano, da bi še našel svoj dom pod jagnedom. Našel bom le upepeljeno mladost, tisto resnično, ki se je poprej gibala ob meni, a doslej le v meni. S samotnimi prsmi ostanem, s tesnobo drvečega molka.

(KONEC PRIHODNJIČ)